

KÖZMŰVELŐDÉSI STRATÉGIA

2007 – 2013.

TARTALOM

I. BEVEZETŐ

II. ÁTFOGÓ CÉLOK

III. HELYZETELEMZÉS

- III.1. A közművelődés adottságai
- III.2. A közművelődési gyakorlat jellemző formái
- III.3. A közművelődés irányítása
- III.4. Swot-elemzés

IV. PRIORITÁSOK, SZAKMAI CÉLOK

V. A STRATÉGIA PILLÉREI – BEAVATKOZÁSOK

V.1. Kulturális vidékfejlesztés, területfejlesztés

- 1.1. Közkincs – program
- 1.2. Kell egy hely – a közművelődéshez
- 1.3. Egy fedél alatt
- 1.4. Együtt a térben – minták a kistérségi közművelődésben
- 1.5. Együtt Európában – Együtt Magyarországon
- 1.6. Szakfelügyelet – Minőség – Monitoring

1.7. Jog – Biztonság – Partnerség

V.2. A közművelődési intézmények szocio-kulturális szolgáltatásainak fejlesztése

- 2.1. Építő közösségek
- 2.2. KUL –TÚRA
- 2.3. Egyedül nem megy...

V.3. Az élethosszig tartó tanulás (III) szakterületei

- 3.1. Esélyt a munkára
- 3.2. Innovatív szakszerűség

V.4. A kreativitás és önkifejezés alkotói és közösségei

- 4.1. Múlt – Jelen – Jövő
- 4.2. Alkotó emberek a közösségért

V.5. Az info-kommunikációs technológia szakmai megjelenésének formái

- 5.1. Művelt – Net

VI. MELLÉKLETEK

A közművelődés a kiművelt emberfők,
a tudásalapú társadalom, a gazdasági fejlődés,
az esélyegyenlőség és a tolerancia szolgálatában.

I. BEVEZETŐ

A *közművelődés* a magyar történelem reformkora óta áll a társadalmi haladás és a nemzet felemelkedésének szolgálatában. Ez a küldetés határozta meg a szakma legjobbjainak a munkáját, ez tette lehetővé, hogy a magyar társadalom közösségei minden korban rendelkeztek olyan energiákkal, melyek elősegítették a nagy változások sikerét és megadták az egyén számára nélkülözhetetlen biztonságot, a kulturális otthonosság élményét. *A közösségekben átélt együttlétek gazdagsága adja a közművelődési szakszerűség sajátos méltóságát.*

A Közművelődési Főosztály küldetését a közművelődés viszonyaiival kapcsolatos szakszerű államigazgatás, valamint a *jogalkalmazás követelményeinek folyamatos teljesítése*, a közművelődési intézményekben és az öntevékeny kulturális szervezetekben megvalósuló tevékenységekhez szükséges *feltételek javítása*, *a sokoldalú kapcsolattartás és az Európai Unió biztosította támogatásokkal kapcsolatos hatékony, szakmaorientált közreműködés* határozza meg.

Működése elősegíti a közművelődés előtt álló kihívások sikeres megvalósulását, a modern Magyarország korszerű műveltség állapotának formálását.

A reformkor nagyjai: SZÉCHENYI ISTVÁN, KOSSUTH LAJOS, EÖTVÖS JÓZSEF a *népművelés* fogalmában összegezték a tájékozódáshoz, boldoguláshoz szükséges tennivalókat, tanítandó ismereteket.

Az 1868/38. évi népiskolai és az 1868/44. évi kisebbségi

törvény a helyi, a kisebbségi kultúra, hagyományok gondozására hívta fel a figyelmet, EÖTVÖS JÓZSEF viszonylag rövid életű népnevelési egyletei pedig a tömeges analfabétizmussal szemben kívánták felvenni a harcot, írni, olvasni, számolni tanítottak.

KLEBELSBERG KUNO miniszter ismerte fel, hogy az iskolarendszeren kívüli művelődés az életfeltételekhez való sikeres alkalmazkodás egyik fontos eleme, feltételeinek megteremtéséért az állam a helyi társadalmakkal közösen felelős. 1925-ben létrehozta az Iskolán kívüli Népművelés Országos Bizottságát, kultúrotthonok alapítását támogatta, bibliobuszokat indított a tanyak lakóinak könyvellátása érdekében, és az állami költségvetés szerves részévé tette a népművelés megyei és helyi programjainak támogatását. Az 1929-es 33. törvénnyel Nemzeti Közművelődési Alapot létesített, az általa előkészített közművelődési törvényt a világgazdasági válság vette le a napirendről.

Az 1945-1949 között kibontakozott sokszínű, tömeges művelődési aktivitásokat KARÁCSONY SÁNDOR fogalmával a *szabadművelődés korának* nevezzük.

1949-től visszatért a *népművelés* elnevezés, az állam feladatokat vállalt a népművelés finanszírozásában. Az egykori és az új intézmények először a politika, 1968 után egyre inkább az öntevékeny művelődési közösségek objektumaivá váltak.

A népművelés szakma országos konferenciája 1970-ben döntött úgy, hogy az auklérista népművelés fogalmat fel-

váltja a művelődő ember öntevékeny aktivitását jobban kifejező közművelődés fogalmával. 1976-ban, a helsinki konferencia szellemében született meg az első közművelődési törvény, az 1976. évi V. számú, amely a közművelődés feladatai közé sorolta a tömegkommunikációt, a művészeti intézményeket, a közgyűjteményi és a közművelődési intézményeket egyaránt. Ez a tág közművelődés-fogalom nyitott volt minden szellemi mozgalom befogadására, így a skandináv népfőiskolai, a francia közösségszervezési, a hátrányos helyzetű rétegek önszorgató aktivitását célzó angolszász szociális segítő munkára is.

A 90-es évektől kulturaközvetítők, közösségfejlesztők, szociális animátorok, rendezvényszervezők, művelődésszervezők, közművelődési szakemberek, felnőttképzők, andragógusok, humán erőforrás- és kulturális menedzserek, társadalmi segítők, falugondnokok, népfőiskolai aktivisták szakemberei artikulálják érdekeiket; mindannyian a klasszikus közművelődési szakértelem és kompetenciaegyüttes örököseiként.

A közművelődés fogalma:

„A közművelődés a polgárok iskolán kívüli, öntevékeny, önművelő, megismerő, kultúraelsajátító, művelődő és alkotó célú cselekvése, amely jellemzően együttműködésben, közösségekben valósul meg”. A muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény 1. számú mellékletének q) pontja

A **stratégia** az Európai Unió tervezési gyakorlatának legátfogóbb egysége. Ebből a felismerésből kiindulva készíti el a Közművelődési Főosztály **önálló stratégiáját** mint az ágazati érdekvédelem és szükséges eszközt, a közművelődés-irányítás és ellenőrzés legátfogóbb programját. A közművelődési célok olyan csoportjaként, melyek beilleszthetők egy konkrét és önmagában is életképes (tárca-, illetve kormányzati szintű) programba, meghatározott idő- és erőforrások függvényében. A stratégia ennek megfelelően áttekinti a különböző célokat, prioritásokat és elvárásokat, beavatkozási területeket és módszereket a közművelődés szűkebben vett kulturális és széles értelemben vett társadalmi környezetben.

A stratégiai munkaanyag szervesen illeszkedik a Magyar Köztársaság alapvető tervezési dokumentumaihoz, ezek közül kiemelten:

- az Új Magyarország Fejlesztési Tervhez,
- a Társadalmi Megújulás és Társadalmi Infrastruktúra Operatív Programokhoz,
- az Új Magyarország Vidékfejlesztési Programhoz,
- a kormány LLL Stratégiájához,
- az OKM Kulturális Modernizációs Programjához,
- a Közművelődési Főosztály szakterületi összefoglalóhoz, munkaanyagaihoz.

II. ÁTFOGÓ CÉLOK

A stratégia komplex fejlesztési program, melynek fő célja a közművelődés illetve a kisebbségi kultúra cselekvési és fejlesztési

irányainak meghatározása, a magyar társadalom fejlődésének elősegítése:

- a gazdasági fejlődés egyenlenségéből és a területi ellátottság eltérő színvonalából adódóan a közművelődés feltételeinek differenciált fejlesztésével,
- az európai közösséghez, a fejlett országokhoz való felzárkózáshoz szükséges műveltség megszerzésének eszközeivel,
- a magyar gazdaság versenyképességének folyamatos javításához, a növekedés biztosítása mellett a fenntartható fejlődés megteremtéséhez, a folyamatosan változó életfeltételekhez történő alkalmazkodáshoz, a potenciális munkavállalók tanulásához és foglalkoztatásához szükséges ismeretek, készségek, képességek, szükséges kompetenciák megszerzési lehetőségeinek biztosításával,
- a közművelődés történelmi hagyományainak, jelenlegi sokszínű gyakorlatának és az Európai Unió támogatási rendszerében megvalósuló értékrendjének közelítése: a pályázati rutinok elsajátításának segítségével, a programfinanszírozás – normatív támogatást kiegészítő – formáinak létrehozásával, befolyásolásával, a finanszírozási rendszer hatékonyságának növelésével,
- a leghátrányosabb helyzetű rétegek művelődési esélyegyenlőségének fokozatos mérséklésével.

III. HELYZETELEMZÉS

A helyzetelemző fejezet az alábbi dokumentumokra épül:

- a közművelődés országos szakfelügyeletének a mintegy 1400 önkormányzati feladatellátást vizsgáló és értékelő jelentésére,
- az utóbbi fél évtized művelődésszociológiai kutatásaira,
- a közművelődési cselekvéseket és szolgáltatásokat bemutató statisztikai adatokra,
- a Közművelődési Főosztály értékeléseire, a szakterület összefoglalóira,
- a stratégiát előkészítő országos és regionális szakmai találkozók tapasztalataira.

III.1. A közművelődés adottságai

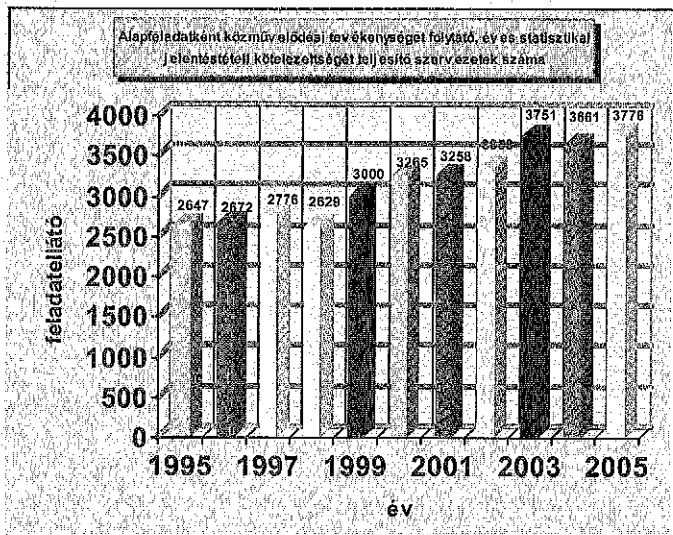
Magyarországon a legutóbbi kulturális állapot-felmérés szerint a különféle kulturális intézmények közül:

- a művelődési házak vonzzák a legnagyobb közönséget
- a 14-70 év közötti lakosság fele megfordult valamilyen céllal a művelődési házakban
- a legheterogénebb látogatói kört tudhatják magukénak
- az egyes társadalmi - demográfiai szegmensekben látogatottsági gyakorisága a legkisebnek
- a lakosság legnagyobb része számára a kultúrához való hozzáférés, a társas, öntevékeny művelődés lehetőségét, sok eset-

KÖZMŰVELŐDÉSI STRATÉGIA

ben az egyetlen közösségi együttlétre alkalmas teret jelentik az adott településen, településrészen.

Az Országos Statisztikai Adatgyűjtő Program adataiból a közművelődési feladatellátásban, tíz év távlatában az alábbi változások érzékelhetők.

A diagramból kitűnik, hogy az elmúlt évtizedben a közművelődési feladatvégzésről statisztikai jelentést beküldő feladatellátók száma több mint ezerrel növekedett. Ennek ellenére feltételezhető, hogy a jelentéstételre kötelezett szervezetek teljes körű jogkövető magatartása esetén ezek a mutatók magasabbak lennének.

Az 1997. évi CXI. törvény hatására és a rendszerváltás óta eltelt jó másfél évtized fejlődésének eredményeként körvonalazódik a közművelődési feladatellátásban részt vállaló állami – önkormányzati – civil – és vállalkozói szektor szerepvállalása, pénzügyi ráfordítása, a munkamegosztás tartalma.

A közművelődési feladatot ellátó szervezetek megoszlása fenntartójuk szerint

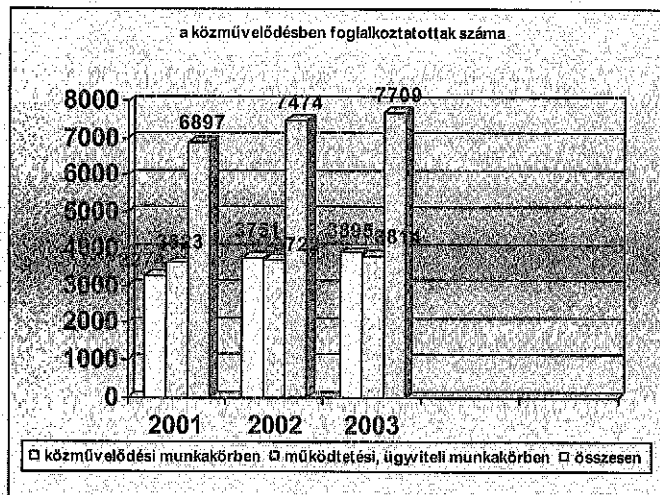
Év	Önkormányzati	Alapítványi, egyesületi	Egyéb
	fenntartásban működő közművelődési szervezetek száma		
2001	2 415	820	23
2002	2 445	896	17
2003	2 681	1 052	18
2004	2 669	923	69
2005	2 644	1 060	74

A táblázat értelmezéséhez meg kell jegyezni, hogy a szak-szervezetek fenntartásában működött közművelődési intézmények a rendszerváltást követően átszerveződtek elsősorban egyesületi vagy alapítványi formába.

Egyre gyakoribb, hogy az önkormányzatok nem közvetlenül tartják fenn a helyi közművelődési intézményt, hanem annak működését – közművelődési megállapodással – civil szervezetre bízzák.

Az egyéb kategóriába soroltak számának emelkedése mögött a közhasznú társasági formában, vállalkozásban működő közművelődési feladatellátók sokasodása áll.

További alapadatnak számít a közművelődésben foglalkoztatottak száma, illetve a tendencia érzékelhetősége.

Fontos indikátor a közművelődési intézményekben folyó rendszeres, illetve alkalmiszzerű tanulási tevékenységek, illetve a résztvevők száma, mely 2004-ben: 14 millió volt. (A definíció szerint ezek: Σ alkotó művelődési közösségek tagjainak száma + tudományos ismeretterjesztő előadásokon résztvevők száma + klubok, körök, szakkörök tagjainak száma + kiállítások látogatóinak száma + művészeti események mint komolyzenei hangversenyek, színházi előadások, pódiumestek, játékfilm- és videoverítések résztvevőinek száma + vetélkedők, versenyek résztvevőinek száma). Forrás: Közművelődési Statisztika

A közművelődési intézményekre és közösségi színterekre vonatkozó szakfelügyeleti jelentéseket összegző elemzések egybehangzóan megállapítják, hogy ezek a helyi lakosság számára többnyire könnyen megközelíthetők, évtizedek óta a közösségi élet, a kulturálódás, a társas együttlét legfontosabb színterei. Az önkormányzatok hozzáállásától és a helyi társadalom gazdasági, műveltségi jellemzőitől függően, a közművelődési feladatellátók három nagy típusba sorolhatók: *dinamikus – stagnáló – lemaradó*. A besorolásnál mind az intézmények tényleges munkájára és ellátottságára, mind a területi elhelyezkedésükből adódó specialitásokra vonatkozó és mérhető adatokat vettük figyelembe. Stratégiai szempontból fontos, hogy a magyarországi települések közel egyharmada nem rendelkezik használható, folyamatosan működő intézménnyel vagy közösségi színtérrel. A statisztikai adatszolgáltatásból és reprezentatív felmérés alapján következtetett adat, hogy cca. 800 településen nincs épített tere a közművelődési tevékenységnek.

Tovább árnyalja a helyzetet, hogy a sajtótörvényi szabályozás értelmében a közművelődési feladatellátás önkormányzati kötelezettség, így annak minősége, tartalma egyaránt magán viseli a magyarországi önkormányzatiság minden jellemzőjét.

A közművelődési intézmények és a helyi társadalom dinamikája közötti intenzív kapcsolat miatt tehát különös jelentősége van mindazoknak az adottságoknak, szolgáltatásoknak és tartalmaknak, melyek az adott lokalitásban éreztetik hatásukat.

Ezért is kap kiemelt figyelmet az a problémacsoport, mely a közművelődés „önkormányzat-függőségeként” összegezhető. Nem hagyható figyelmen kívül az az állandósult krízishelyzet, mely az önkormányzatok részéről a nagy számú átszervezési törekvések, a közművelődési intézmények folyamatosnak mondható létbizonytalanságának, a népművelő - kultúráközvetítő - művelődésszervező életpálya perspektívatlanságának tünetegyütteseként összegezhető. Az ágazati stratégiában azoknak a folyamatoknak a megerősítése szükséges, melyek eredményeként a helyi önkormányzatok érdekeik, érdeklődésük, preferenciáik és támogatásaik előterébe helyezik a közművelődési feladatellátást.

III.2. A közművelődési gyakorlat jellemző formái

A magyar társadalom és a kulturális turizmusban, idegenforgalomban érintett mintegy három millió külföldi igényli, használja a közművelődési intézményeket és az általuk közvetített kompetenciákat, ismereteket, készségeket, programokat.

Ezt a megállapítást támasztják alá az önkormányzatok feladatellátását vizsgáló szakfelüyleleti jelentések, a statisztikák és a kutatások egyaránt. Az európai uniós csatlakozás időszakának szakmai tendenciáit felmérő tudományos kutatás a közművelődési intézményeket és színtereket használók sajátosságait a következő típusokba sorolja.

„A művelődési házaknak ma (mint eddig, de ma különösen) az a szerepük, hogy a lakosság széles részének nyújtsák egyrészt a kultúra, különösen a társas, közösségi művelődés, másrészt kulturált társas együttléti lehetőségét. Különösen a következők számára:

* Akiknek erre nincs közvetlenül adott módjuk, mert olyan településen élnek, ahol szakintézmények nincsenek vagy távol vannak.

* A fiatalok számára, akik még nem alakították ki a maguk megfelelő gyakorlatát, de fogékonyak, és – koruk folytán is – különösen vonzódnak a közösségi tevékenységekhez.

* A nyugdíjasoknak, akik még mindig szeretnének valamilyen szolid művelődési tevékenységet folytatni.

* Mindazon értelmiségi és nem értelmiségi rétegek számára, akik szenvedélyesen foglalkoznak a kulturális tevékenységgel, és helyet keresnek maguknak.”

2.1. A szakmai összegzések és a pályázati támogatások elemzése alapján egyértelmű, hogy a közművelődés hazai gyakorlatában a legnagyobb igény az ünnepi kultúra, a szabadidő programok és nagyrendezvények iránt mutatható ki. E programok jelentős helyi, kistérségi, megyei, országos és nemzetközi hagyományokkal rendelkeznek, az érdeklődő közönség száma évi 4-5 millió között van. Ezek bemutatkozási lehetőséget kínálnak a legjobb öntevékeny csoportok, alkotók és szólisták számára. Egyre fontosabb a kultúraterület szerepe a kulturális turizmus fellendítésében, a helyi értékek egyetemessé válásának folyamatában. Egy-egy ilyen bemutató rangos turisztikai vonzerővé is válhat, a megfelelő hozzáállás, partneri viszony és együttműködés eredményeként.

2.2. A helyi társadalom dinamikájának pontos jelzője a közművelődés gyakorlatában megvalósuló közösségi aktivitás. A helyi kultúra ápolásában, a helyi közélet szervezésében, a helyi igények szakszerű feltárásában és kielégítésében meghatározó szerepe van a közművelődési intézményeknek, civil szervezeteinek és az itt dolgozó szakembereknek. A statisztikai adatokból is kitűnik, hogy folyamatosan nő az a területen szerveződő közösségek, alkalmak és résztvevők száma. Jelentősen erősíti a közművelődési intézmények beágyazottságát mindazon tevékenységek szervezése, melyek közhasznú ismereteket hordoznak, elősegítik a változó cölhelyzetekhez való sikeres alkalmazkodást, hozzájárulnak az életminőség javulásához.

2.3. A közművelődés profilját egyre markánsabban határozza meg a nonformális és informális képzésekben vállalt szerepkör. A mindennapi lét feltételeit befolyásoló kultúraterület fokozatos felértékelődése prognosztizálható a Kormány egész életen át tartó tanulóval kapcsolatos stratégiai célrendszere, valamint az Új Magyarország Fejlesztési Terv operatív programjainak várható támogatásai hatására.

2.4. Továbbra is döntő az önkifejezés, kreativitás és néphagyomány kultúrája. Kiszélesedett az amatőr művészeti csoportok tevékenysége, s jelentősen nőtt a résztvevők száma is. A statisztikák és a szakági nyilvántartások által igazolt tény, hogy a magyar közművelődésben folyamatosan, hangsúlyos létszámmal jelen van a művészetrel és hagyományápolással aktívan és kreatívan foglalkozó emberek sokasága (művészeti áganként számuk több tíz –, összességében több százeczerre tehető). Ezek az emberek, a megváltozott feltételekhez sikeresen alkalmazkodva, igénylik a szervezetséget, tevékenységük újra definiálását, működésük segítését. Az amatőr művészetek kulturális örökségünk igazi hangerőkövetői. Kulturális sokszínűségünk hordozói: a hagyományok ápolása, a hiteles önazonosság és nemzettudat elmélyülése valamint az új értékek teremtése révén.

2.5. A társadalmi kohézió erősítése érdekében a kirekesztéssel szembeni küzdelem, az önhibájukon kívül hátrányos helyzetű csoportok felzárkóztatása, az együtt élő másságok között a kulturális konfliktusok szakszerű kezelése, a társadalmi beilleszkedési zavarokkal küzdők életvezetési problémáinak segítése egyre markánsabban jelenik meg a közművelődési intézmények munkájában. A közművelődési intézmények állandó látogatóinak kétharmadát a kiemelten támogatandó csoportok teszik ki. A nyugdíjas klubok, a gyermekrendezvények, a tanfolyamok látogatói, a hagyományörző csoportok résztvevői, a nemzetiségi és a roma-etnikai csoportok tagjai a fenti célcsoportokat képviselik. A cigány közösségi házak hálózatának kiépítése folyamatos. Több közművelődési intézmény szervez fesztiválokat, tanfolyamokat a cigány-roma lakosság bevonásával. A hazai nemzetiségek önazonosságának megtartásában meghatározó jelentőségű közművelődési tevékenységeik sokfélesége.

A közművelődés iránt megnyilvánuló igények mind szélesebb körének kielégítése érdekében, a helyi támogatás megnye-

KÖZMŰVELŐDÉSI STRATÉGIA

réséért az alábbi követelményeket célszerű és szükséges figyelembe venni a feladatellátás szerkezetének átalakításakor:

- A művelődő állampolgár igényeinek középpontba helyezése
- Az állami – önkormányzati – civil - vállalkozói erőforrások biztosítása
- A közművelődés intézményesült formáihoz való hozzáférés, a művelődés gyakorlatának biztosítása, a hátrányos helyzetű rétegek és térségek életesélyének javítása, társadalmi presztízsének emelése
- A partnerségen alapuló fejlesztés, a feladatellátás társadalmi bázisának szélesítése

A magyar társadalom számára – az önkormányzatok aktív együttműködésével – ez a megközelítés lehetőséget ad a közművelődésről való hagyományos gondolkodás meghaladására, a művelődés egyéni és társadalmi „befektetésként” való újraértékelésére. Ezáltal a közművelődés a társadalmi megújulás fontos alrendszerévé, a jelentős hátrányokkal élő társadalmi rétegek számára biztosíthatja a társadalmi felemelkedés, a minőségi életesély bázisát. Ez a szemlélet alkalmas a közművelődési intézményrendszer, a programszerkezet újragondolására, a munkaerő-piaci és a társadalmi célokat szem előtt tartó, minőség-érzékeny, költséghatékony fejlesztéspolitikára kidolgozására.

III.3. A közművelődés irányítása

A Közművelődési Főosztály központi államigazgatásban elfoglalt helye stabil, szerepköre bővült. A közművelődési szakterület ágazati megjelenítésén túl, a Főosztály új, sajátos feladata a határon túli magyar kultúra szakmai képviselője, sokoldalú kapcsolattartás a Kárpát-medence magyar közösségeinek kulturális intézményeivel és művelődési szervezeteivel; a magyar kultúra megmaradásának, fejlesztésének elősegítése kisebbségi környezetben. Feladatai lehetőséget biztosítanak a folyamatos és sokoldalú kapcsolattartáshoz, a szakmai folyamatok közvetlen és közvetett befolyásolásához, a küldetésnyilatkozatában megfogalmazott funkciók betöltéséhez.

A Közművelődési Főosztály feladatkörébe került a hazai nemzeti kisebbségek összkulturális – közművelődési, közgyűjtésményi és művészeti – szakmai képviselője illetve koordinációja, a kapcsolattartás a kisebbségi kultúra önkormányzati és civil szereplőivel, összefüggésben a kulturális szakdiplomácia nemzeti kisebbségeinket (és a határon túli magyar közösségeket) érintő tevékenységével is.

A Közművelődési Főosztály feladata a kulturális turizmussal kapcsolatos és a tárcához delegált feladatok végzése is.

A stratégia előkészítő időszakában a Közművelődési Főosztály irányításával jelentős *jogszabály-előkészítési munka valósult meg.*

A közművelődés területén a legjelentősebb jogalkotási eredménynek „A muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről” szóló, 1997. évi CXL. törvény végrehajtási rendeleteinek elkészültét tartjuk.

Ezek kiemelten:

A közművelődési feladatellátás országos szakfelügyeletéről szóló 23/2005. (VIII. 9.) NKÖM rendelet.

A szakértői tevékenységről szóló 18/2000. (XII.18.) NKÖM rendelet a kulturális szakértők működésének engedélyezését és a szakértői névjegyzékek vezetését szabályozza.

A hivatkozott törvény felhatalmazása alapján született meg a kulturális szakemberek szervezett képzési rendszeréről, követelményeiről és a képzés finanszírozásáról szóló, a legutóbb 2007. V. 1-jén módosított, 1/2000. (I.14.) NKÖM rendelet, amely a továbbképzési formák gazdag választékát biztosítja, központi normatív támogatással segíti elő a kulturális szakemberek szakmai műveltségének megújítását, gazdagítását.

A közművelődés területén dolgozókat is előnyösen érintette a dokumentumvásárlási hozzájárulásról szóló 157/2000. (IX.13.) Kormányrendelet megjelenése.

Megjelent a Népművészet Mestere járadék törvényi háttérének megteremtése érdekében „A Kiváló Művész, az Érdemes Művész és a Népművészet Mestere járadékáról szóló 2004. évi CVI. Törvény”.

A Magyar Köztársaság Érdemes Művésze, a Magyar Köztársaság Babérkoszorúja, a Népművészet Mestere díj alapításáról szóló 268/2004. (IX. 24.) Korm. rendelet.

A Kiváló Művész, az Érdemes Művész, valamint a Népművészet Mestere járadék folyósításáról szóló 374/2004. (XII. 26.) Korm. rendelet.

A 114/2004. (IV. 28.) Korm. rendelet a népi iparművészettel kapcsolatos állami feladatokról.

12/2004. (5.21.) NKÖM rendelet a nép iparművészettel kapcsolatos állami feladatok végrehajtásáról.

Megjelent a *nem hivatásos művészeti ágak alkotóit és közösségeit elismerő*, a nemzeti kulturális örökség minisztere által adományozható művészeti és egyéb szakmai díjakról szóló 3/1999. (II. 24.) NKÖM rendeletet módosító, 23/2000. (2002. XI. 22.) NKÖM rendelet, a Csokonai Vitéz Mihály – alkotói díj, valamint a Csokonai Vitéz Mihály – közösségi díj alapításáról.

Új elem a támogatások sorában a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény 91.§(2) bekezdése által bevezetett érdekeltség-növelő pályázati keret, amely az ÖTM fejezetéből az önkormányzatok érdekeltségét növeli a közművelődési feladatellátást szolgáló technikai, műszaki eszközök fejlesztése terén.

Elfogadásra előkészítettük a 2006. évi XXXVIII. sz. – a szellemi kulturális örökség megőrzéséről szóló, Párizsban, 2003. október 17. napján elfogadott UNESCO Egyezmény kihirdetéséről szóló törvényt (kihirdetve: 2006. április 7.).

Az éves költségvetés tervezésekor előkészítjük, koordináljuk, a felhasználást követően az elszámolásokat szakmai és pénzügyi szempontból ellenőrizzük a tárca fejezeti kezelésű előirányzatai közül a Közművelődési Főosztály kompetenciájába tartozó szervezetek költségvetési támogatását. (Pl: TEMI, a magyar népfőiskolai mozgalom szervezetei, az EFI, a TIT fejezeti kezelésű előirányzatai.)

Tíz év tapasztalata, valamint a magyar társadalomban ez idő alatt lezajlott folyamatok hatására megérett a helyzet az 1997. CXL. törvény módosítására, a közművelődés jogszabályi környezetéből a diszfunkcionális elemek felülvizsgálatára.

A korszerű művelődésirányítás eszköztársadalmának a kialakításában meghatározó jelentőségű volt a Közkincs program minisztériumi elfogadása, az ebben való folyamatos részvétel.

KÖZMŰVELŐDÉSI STRATÉGIA

A Közművelődési Főosztály munkájában meghatározó változást eredményezett a 255/2006. (XII. 8.) Korm. rendelet. Az ERFA, ESZA és SA-ból származó támogatások felhasználásának alapvető szabályairól és felelős intézményeiről szóló kormányrendelet a miniszter hatáskörébe utalta a szakmai felelősségi körébe tartozó operatív programok akcióterveinek szakmai kidolgozását, a tartalmak meghatározását, a pályázati kiírások előkészítésében való részvételt, az NFÜ-vel való kapcsolattartást.

A Közművelődési Főosztály ezzel gyakorlati közreműködője és

kidolgozója lett a TIOP és TÁMOP közművelődési vonatkozású tartalmainak, a 2007 – 2013. közötti időszakban az OKM Miniszternek utasítása és a hivatkozott kormányrendelet alapján, részt vesz a pályázati rendszer működtetésében.

III.4. SWOT-elemzés

A közművelődés rendszeréhez kapcsolódó erősségeket, gyengeségeket, valamint a külső környezetből adódó lehetőségeket és veszélyeket a SWOT-elemzés foglalja össze.

Erősségek	Gyengeségek
<p>1. Európai uniós összehasonlításban jó a kiépítettsége és társadalmi beágyazottsága a közművelődési intézményhálózatnak, vannak megyei és van országos szakmai szolgáltató és tanácsadó intézet.</p> <p>2. A kulturális szférában a leglátogatottabbak a közművelődési intézmények, a közösségi színterek.</p> <p>3. A közművelődés kiterjesztése és általánossá tétele alkotmányban rögzített cél. Van a közművelődést szabályozó törvény. Vannak jogszabályban rögzített normatív támogatások, melyek közművelődési feladat-ellátási kötelezettségekhez rendelvek.</p> <p>4. Megerősödött az NKA programfinanszírozó jelenléte szakterületünkön.</p> <p>5. Erős és egyre bővülő a közművelődés civil szervezeti támogatottsága.</p> <p>A közművelődés színtereivel és kapacitásával alkalmas aktív felnőttképzési jelenlétre a hátrányos helyzetű térségekben és rétegek között.</p> <p>6. Az amatőr közösségek szakágankénti szervezettsége.</p> <p>7. A közösségi tevékenységekben megnyilvánuló kreativitás.</p> <p>8. A közművelődés specialitása, a közösségi együttlétek kedvező hatása az életminőségre.</p> <p>9. Kedvező és elismert a közművelődés országos szakfelügyeletének szakmafejlesztő és kapcsolatépítő munkája.</p>	<p>1. Egyenlőtlen területi eloszlású, színvonalú a közművelődési feladatellátás az intézményellátottságban, felszereltségben, szakképzett munkacsoport-foglalkoztatottsága tekintetében, az anyagi lehetőségek terén.</p> <p>2. Hiányoznak az általánosan elfogadott szakmai normák, a minőségbiztosítás.</p> <p>3. Képzési rendszerünk heterogén, felnőttoktatási pozícióink jelentősen meggyengültek a „bolognai folyamatban”.</p> <p>4. Az állami, önkormányzati finanszírozás elmarad a szükségestől, alacsony a kiegészítő mecenatúra, a szponzori részesedés mértéke. Az alapítványok, civil szervezetek tőkeszegények, forráshiányosak.</p> <p>5. Szegényes a közművelődési tevékenységek tudományos kutatásra épülő megalapozottsága.</p> <p>6. Az értelmiségi pályák közötti alacsony presztízs miatt erőtlen a közművelődés szakmai érdekérvényesítése.</p> <p>7. Az intézmények működtetésében és a vezetők kiválasztásában nagyfokú politikai kiszolgáltatottság, érzékenység.</p> <p>8. Gyenge az intézmények horizontális együttműködése, kapcsolatrendszere, hálózatépítési képessége.</p> <p>9. A saját PR (önmenedzselés) kezdetleges</p> <p>10. Nemzetközi kapcsolatok, ismertség és elfogadottság esetlegessége, hiánya</p> <p>11. A szakemberek gyenge nyelvtudása.</p>
Lehetőségek	Veszélyek
<p>1. Az Európai Unióhoz történő csatlakozással nőhetnek a közművelődési tevékenységek támogatási forrásai.</p> <p>2. Nő a szabadidő mértéke, amely kitölthető közművelődési tevékenységekben való részvétellel.</p> <p>3. Erősödik a közösségi aktivitás, a közművelődési célú civil összefogás.</p> <p>4. Más szektorokkal, a horizontális kapcsolatok megerősítésével történő erősebb összefogás erősítheti a közművelődés pozícióit (pl. területfejlesztés, humánerőforrás-fejlesztés, kulturális turizmus, szociális munka, helyi tömegkommunikáció, nemzetiségi szervezetek).</p>	<p>1. A gazdasági folyamatok kedvezőtlenül alakulnak több éves távlatban, az önkormányzatok tartósan forráshiányosak lesznek, a civil szervezetek működőképessége ellehetetlenül, a területi és ellátási egyenlőtlenségek növekedhetnek.</p> <p>2. A nem szakmai együttműködésen alapuló, a gazdasági kényszerből létrehozott többfunkciós önkormányzati intézmények száma szaporodik, megszüntetnek önálló közművelődési létesítményeket.</p> <p>3. A feladatellátás további liberalizációja – „tömegsport-szindróma”.</p> <p>4. A működési zavarokkal terhelt kulturális piac versenyfelteleinek teljes ellehetetlenülése.</p>

KÖZMŰVELŐDÉSI STRATÉGIA

5. A tudás alapú, információs társadalom, a globalizáció felteveli a közművelődést.
6. A közigazgatási reform – kistérségi feladatellátás igénye.
7. Időskorúak bevonása a felnőttoktatási szolgáltatásokba.
8. Az önkormányzatok számára a közművelődés kötelező feladatként történő megjelenítése közellátási jellegéből adódóan.
9. A jogszabályi környezet fejlesztése, kedvező korrekciói.
10. Digitalizálás fejlesztése.

5. Az elavult intézményrendszer felújítására minimális erőforrással sem rendelkeznek az önkormányzatok, ezzel a további lepusztulás folyamata megerősödhet.
6. Csökken a közkulturális szolgáltatások iránti kereslet.
7. A felsőoktatásban teljesen súlytalanná válik szakmánk, egy-másfél évtized elteltével értelmiségi utánpótlás nélkül marad az intézményrendszerünk.

IV. PRIORITÁSOK – SZAKMAI CÉLOK

A prioritások közvetlenül kapcsolódnak egy versenyképes, igazságos és biztonságos Magyarország megteremtésének 2007-2013. közötti időszakra szóló programjához. Az ország nemzetközi, gazdasági - politikai környezetét meghatározó versenyterében, valamint a tudás alapú gazdaság megteremtésének körülményei között ezek a prioritások képezik az átfogó célok megvalósításának szakmai szintézisét, fundamentumát.

1. A kulturális esélyegyenlőtlenségek csökkentése, a helyi, a kistérségi, a megyei és a regionális közművelődési feladatellátás és intézményesülés biztosítása.
2. A művelődéshez való alkotmányos jog gyakorlása folyamatosan bővülő, az életminőséget és életesélyeket javító intézményi feltételek között.
3. A gazdasági versenyképesség növelése, a felnőttképzés és átképzés munkaerő-piaci orientációja.
4. A kreativitás, öntevékenység és alkalmazkodóképesség fejlesztése, a kulturális értékekhez, a néphagyományhoz való hozzáférés, azok közvetítése és létrehozása.
5. A társadalmi kohézió erősítése, a kirekesztés elleni küzdelem, az önhibájukon kívül hátrányos helyzetű csoportok felzárkóztatása, a kulturális konfliktusok szakszerű kezelése.

A prioritások megvalósulása érdekében a közművelődési gyakorlat minden formájában és szintjén olyan hatékony, rendszerszemléletű intézkedésekre van szükség, amelyek korunk technológiai vívmányainak széles körű alkalmazására alapozva, egyfelől jelentősen javítják a közművelődés fizikai infrastruktúráját, másfelől innovatív módon előtérbe helyezik a közösség-készség- és kompetenciafejlesztést, s lehetővé teszik a rendszerek egységes minőségbiztosításon nyugvó teljesítményének folyamatos mérését és értékelését.

V. A STRATÉGIA PILLÉREI – BEAVATKOZÁSOK

A stratégia pillérei azok az átfogó szakterületek (irányzatok), melyek együttesen alkotják a közművelődési szakszerűséget a mai társadalmi viszonyok között. A pilléreket lényegében az 1997. évi CXI. törvény kodifikálta, illetve a szakmai munkamegosztás kristályosította ki jelen formájukban és tartalmukkal.

A pillérek (kulcsterületek) tartalmazzák a fejlesztendő tartalmakat, a feladatok címzettjeit és a megvalósításukhoz szükséges partneri hálót.

A pillérekhez beavatkozások kötődnek. Ezek rendszerezik azokat a specifikus célokat, konkrét, egyszeri vagy folyamatos szakmai cselekvéseket, melyek során a célkitűzések stratégiába ágyazottan megvalósulnak. A beavatkozások projektgeneráló szemlélettel a stratégia szervesen kötődik az UMFT II. operatív programjaihoz.

V. 1. Kulturális vidékfejlesztés, területfejlesztés

A tudás alapú társadalom kialakulásához nélkülözhetetlen a területi kulturális egyenlőtlenségek csökkentése, a közművelődési feladatellátás területfejlesztési mintákhoz igazodó intézményesülése (1. és 5. prioritás).

► Beavatkozási területek: 1-7.

1. 1. „Közkinccs program” – beavatkozás a kulturális vidékfejlesztés komplex megvalósítására, a helyi, kistérségi, megyei és regionális közművelődési feladatellátás területein.

A Közkinccs program az OKM kulturális vidékfejlesztési programja: új finanszírozási modell és szemléletmód. A program célja a területfejlesztés szolgálata a kultúra eszközeivel: a területi kulturális egyenlőtlenségek csökkentése, a kulturális fejlesztések beépítése a kistérségi, megyei és regionális területfejlesztési tanácsok terveibe, a különböző térségi szintek közkulturát fejlesztő beruházásaira (közművelődési intézményekre, közgyűjteményekre) szánt források optimalizálása, bővítése szakmai és ágazatközi együttműködésekkel. Olyan fejlesztések elindítása, amelyek segítik az adott térség kulturális hagyományainak, szellemi és természeti kincseinek, épített örökségeinek feltárását, gondozását, hazai, nemzetközi meg- és elismertetését, ugyanakkor korszerű szemlélettel hozzájárulnak a térségi identitás kialakításához, erősítéséhez, népességmegtartó erejének növeléséhez.

A Közkinccs program megvalósuló fejlesztéseivel javul a kulturális javakhoz való hozzáférés esélye, a vidéki életminőség, és csökken Magyarország kulturális széttagoltsága. A kulturális vidékfejlesztés programjaiban a hatáskörök és kompetenciák szükséges decentralizálásával, normatív támogatási eszközök bekapcsolásával olyan

szinergikus hatások érvényesülnek, melyek összességükben javítják a közművelődés, a közkulturális tevékenység döntési, anyagi és szolgáltatási (feladatellátó) pozícióit a régiókban és a kistérségekben. A program célcsoportja: az ország vidéken élő lakossága.

A *Közkinccs programból konkrét feladatcsoportok kerülnek a Közművelődési Főosztály tevékenységi körébe, stratégiájába.* Országos hatókörű fejlesztések valósulnak meg a következő projektekben: **AGORA, AGORAPLUSZ, TENGERTÁNC és PANKKK.** Folyamatos feladatot jelent a regionális közművelődési hálózat megerősítése, a működési feltételek kialakítása.

1.1.a A többfunkciójú kulturális alapellátó intézmények

Fejlesztésükkel elkerülhetővé válnak a párhuzamos finanszírozások; gazdaságos, értékkövetítő, partnerközpontú, környezetfüggő helyi szolgáltatást eredményeznek. Fejlesztésük előnye: hálózati rendszerben költséghatékony működés, gazdaságos működtetés.

Az integrációs lehetőségeket elsősorban azokon a településeken kell kihasználni, ahol a feladatok ellátása hiányos vagy színvonaluk nem korszerű, esetleg párhuzamos finansziális keretek között történik. Előtérbe kell helyezni a feladatok ellátásához szükséges infrastruktúra, az információs kommunikációs technika korszerű fejlesztését.

1.1.b AGORA program az integrált koncepció mentén működő multifunkcionális közösségi központok létrehozására

A program célja az ágazat befolyásolási körébe tartozó kulturális, művelődési szolgáltató nagyrendszerek koordinálása, szinergiájuk biztosítása. A kedvezményezettek köre az 50 000 főnél nagyobb lakosságú magyarországi városok. A multifunkcionális közösségi központ integrált működésével, funkcióinak komplexitásával lesz a város szocio-kulturális fejlesztésének központja, agorája. A *közösségi funkciók* lehetőséget biztosítanak a helyi társadalom közösségeinek működésére, az át- és továbbképzésekre, a humánerőforrás-fejlesztéssel kapcsolatos komplex információs rendszerek működtetésére, valamint a közösségi tömegkommunikáció intézményeinek a korszerű elhelyezésére.

Az *élményfunkciók* révén valósulnak meg azok a reprezentatív események – művészeti alkalmak, kiállítások, konferenciák, vásárok és bemutatók –, amelyek a legszélesebb közönség számára biztosítják az igényes együttléteket.

Az *Agora program eredményeként kialakul a település humán központja*, „agorája”. Erősödik a helyi társadalom kohéziója, bővül a munkaerő adaptivitását szolgáló információs rendszerek, kompetenciakínálat köre. A funkciók valódi komplexitása jelentős hozzáadott értéket biztosít a használóknak; a városkörnyék kistérségeinek funkciószegény települései reaktivizálódnak, javul az életminőség, a helyben maradás feltételrendszere, csökken a területi hátrányokból adódó esélyegyenlőtlenség.

A területi közművelődési szakmai szolgáltató és tanácsadó intézeti (TEKSZTI) funkcióhoz szükséges infrastruktúra is az AGORA épített tereiben kerül kialakításra. Részben a már kialakult megyei kapacitásra épülve, részben

a most létrejövő regionális intézményhálózathoz igazodva. Az ágazat stratégiai feladatai bázisintézményeként:

- részt vesz a Közkinccs program szakmai lebonyolításában
- elősegíti a területén működő települési, nemzeti és etnikai kisebbségi önkormányzatok, valamint közművelődési szervezetek feladatainak megvalósulását
- közreműködik a közművelődést érintő TIO, TÁMOP, UMVP akciótervek, pályázatok megismertetésében (hátréttanulmányok, elemzések, fejlesztő programok készítése, projektciklus-menedzsment elsajátításával kapcsolatos oktatásszervezés, pályázati szaktanácsadás biztosítása)
- elkészíti a régiók közművelődési stratégiáját és közreműködik a kistérségek azonos célú munkájában
- koordinálja a régió kulturális turizmusának fejlesztését
- felkészíti a szakterületen dolgozókat a közművelődési minőségfejlesztés bevezetésére
- gyűjti és összesíti a közművelődési információkat, regionális és kistérségi informatikai adatbázisokat működtet, statisztikai adatszolgáltatást végez
- részt vesz a régió nemzetközi, országos és interregionális rendezvényeinek szervezésében, gondozza a kistérségi, regionális, országos és nemzetközi kulturális kapcsolatokat

1.1.c TENGERTÁNC program

A program kiemelt céljai közé tartozik: az alkotómunka lehetőségének a megteremtése a népművészet előadó-művészeti, hagyományörző és népi kézművesség területén értékmentő hagyomány-átörökítő tevékenységet végző civil szerveződéseknek, intézményeknek. A népművészeti alkotóházak, népi kézműves műhelyek, tájházak, nyitott kézműves műhelyek, népművészeti galériák kialakítása, működtetése.

1.1.d PANKKK program

A vidéki ifjúsági korosztály számára megvalósuló programtámogatás, amely egy-egy település, kistérség vonzáskörzetében lehetőséget teremt az amatőr zenei alkotók fellépéséhez, piacra kerülésének első lépéseit segíti. Nem titkolt célkitűzése a programnak, hogy a jelenleg a fekete gazdaságban zajló folyamatokat kifehérítse, állami bevételeket generáljon.

A Program a Kortárs Könnyűzenei Kultúráért támogatási rendszert kibővítettük a népzene- és jazzkoncertekre is. A Pankkk, amely a magyarországi pályakezdést, a fellépési lehetőséget, promóciós támogatást, első lemezek kiadását segíti, rendelkezik egy Zenei Exportiroda részzel, amelynek feladata a tehetséges zenei produkciók külföldre segítése.

1.2. „KELL EGY HELY – A KÖZMŰVELŐDÉSHEZ” beavatkozás az önkormányzati közművelődési feladatellátás feltételeinek javítására.

Cél, hogy a helyi önkormányzatok kötelező közművelődési feladatellátásához Magyarország minden településén álljon rendelkezésre közművelődési intézmény, illetve a közművelődési tevékenységekhez alkalmas közösségi színtér, amely rendelkezik a feladatellátáshoz szükséges korszerű és megfelelő adottságokkal.

KÖZMŰVELŐDÉSI STRATÉGIA

A fejlesztések hatásaként széles körben javul a kulturális tudatosság és kifejezőképesség mint az élethosszig tartó tanulás egyik kulcskompetenciája.

Adottságok:

A Stratégia alapvető adatai is alátámasztják, hogy a közművelődési közszolgáltatás nélkülözhetetlen, mert a közművelődés a *település-, terület-, vidékfejlesztés* és a *humán erőforrás-fejlesztés* meghatározó eleme, eszköze.

A 3 778 feladatellátó adatszolgáltatása alapján megközelítőleg pontos helyzetelemzés készíthető. A 24 644 önkormányzati, 1 060 egyesületi, alapítványi és 74 egyéb fenntartású közművelődési feladatellátó mind a fenntartás, mind a munkamegosztás tartalmi vonatkozásaiban stabil. Ezért is törvényi kötelezettsége a helyi önkormányzatoknak a közművelődési feladatellátás, ennek részeként közművelődési intézmény vagy közösségi szintér működtetése, melynek feladatait az 1997. évi CXI. törvény, valamint a közművelődés országos szakfelügyeletének értékelő segédanyagai pontosan meghatározzák, rendszerezik.

A közművelődési intézmények fenntartói meghatározó mértékben az önkormányzatok. Így azok állapota, felszereltsége, személyi és tárgyi ellátottsága, szakmai kapacitása alapvetően az önkormányzat kultúrapártoló, vagy az intézményrendszert leépítő, a kulturális öntevékeny közösségek működését ellehetetlenítő szemléletétől, magatartásától, döntéseitől függ.

A beavatkozás célkitűzéseinek megvalósulását szolgáló és stratégiailag támogatandó formák közül kiemelkedően fontos:

- a közművelődési intézmények, közművelődési közösségi szinterek (feladatellátó helyszínek) kialakítása, építése, felújítása, berendezése, felszerelése
- a feladatellátó helyszínek fenntartása, stabil, tervezhető működtetése
- a feladatellátó helyszíneken akadálymentesítő infrastruktúra létesítése
- a feladatellátó helyszíneken folytatott közművelődési tevékenységek megvalósításához szükséges IKT alapú technikai fejlesztések
- a közművelődési intézmény-, közösségi szintér-ellátottság mérése, az ehhez szükséges feltételek meghatározása
- a közművelődési intézményekben, közösségi szinterekben folytatott közművelődési tevékenységek megvalósulásának ellenőrzése, értékelése
- a közművelődési szakmai tanácsadás és szolgáltatás intézményi háttérének biztosítása, a megyei és regionális szinteken egyaránt
- a Társadalmi Infrastruktúra Fejlesztési OP-ban az AGORA program szakmai gondozása, a ROP-okban megjelenő közművelődési intézmény-revitalizáció és az ÚMVP-ban preferált többcélú közösségi intézmények, ÁMK-k építését, felújítását célzó programok megvalósulásának szakmai segítése
- a Közkinccs-pályázatokon az intézmények felújítását elősegítő alprogramok indítása.

A célkitűzések megvalósulásában különösen fontos és nélkülözhetetlen a partnerség erősítése az országos

szakmai intézményekkel, a civil és az érdekvédelmi szervezetekkel egyaránt. Így a Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátussal (MMIKL), a Hagyományok Házával (HH), a Magyar Népművelők Egyesületével (MNE), a Művelődési Intézmények, Megyei és Regionális Kulturális Szerveződések Országos Szövetségével (MIOSZ), a TEMI-vel, az önkormányzatok országos szövetségével, a támogatásokat koordináló társtárcaikkal (ÖTM, FVM, NFÜ).

A támogatás formái: normatív támogatás, pályázati lehetőségek (Közkinccs), EU források (TIOP, ROP-ok, ÚMVP) bevonása, helyi önkormányzatok érdekeltségű támogatói, NKA pályázati kiírásai.

A beavatkozás célcsoportja Magyarország valamennyi művelődő és a folyamatba bevonható polgára, az intézményrendszert használók köre.

A beavatkozás eredményességnek, hatékonyságának mérésére alkalmas indikátorok: közművelődési intézmények, közművelődési célú közösségi szinterek számának növekedése, a közművelődési intézményekben, közösségi szinterekben megvalósuló közművelődési tevékenységek, és az azon résztvevők számának növekedése, a közművelődési intézményekben, közösségi szinterekben megvalósuló közművelődési tevékenységek hatékonyságmutatóinak javulása.

1. 3. „EGY FEDÉL ALATT” beavatkozás az ÁMK-k fejlesztésére.

A beavatkozás célja a kulturális alapszolgáltatások hatékony biztosítása, a partnerségből adódó szinergikus hatások érvényesítése, a hozzáadott érték növelése, egyben a hatékony, költséghatékony működéssel az erőforrások koncentrációja, a települések, városrészek életterejének, népességmegtartó képességének fokozása, a művelődési alapellátáshoz való jog mint alkotmányos jog gyakorlásának biztosítása.

Magyarországon jelenleg háromszázra tehető az ágazati irányítás szempontjából több főhatóság illetékességébe tartozó többfunkciós (komplex) intézmények, az általános művelődési központok (ÁMK) száma. Ezek az „Egy fedél alatt” projekt célintézményei is.

A 2005. decemberi állapotindikátorok alapján az alábbi intézményegységeket tartalmaznak: 177 óvoda, 267 általános iskola, 17 gimnázium, 82 alapfokú művészeti iskola, 159 nyilvános könyvtár, 249 művelődési ház.

Az ÁMK típusú intézménybe integrálható funkciók – közoktatás, közművelődés, felnőttképzés, informatika – és az esélyegyenlőséget, településfejlesztést szolgáló egyéb ellátások költséghatékonyan tervezhetők, és az összehangoltan végzett tevékenységek eredményességi mutatói megfelelnek a központi normáknak és a helyi közösség elvárásainak.

Alapkövetelmény az alkalmazkodóképesség elvének mindenkor érvényesítése az új intézmények tervezésekor: *több funkcióra alkalmas adó térkialakítás*, a mobil bútorzat stb., központi médiatárak, az intézményt és lakókörzetét közvetlenül szolgálni képes helyi stúdiók létesítése, az intézmények eredetiségét, *helyi jellegét megőrző* intenzív fejlesztés.

Nélkülözhetetlen *feltétel* az ÁMK jogi, szakmai rendezése, intézményi státuszának *egyértelmű elfogadtatása*. A beavatkozás sikeréhez kiemelten fontos kapcsolatot tartani az Általános Művelődési Központok Országos Egyesületével, a Pedagógusok Szakszervezete ÁMK Tagozatával, a Magyar Építőművészek Szakmai Szervezetével.

A komplex intézmények létrehozásának szándéka – a várható gazdasági és szakmai előnyök következtében – különösen a háromezer fő alatti településeken magas. A megvalósításra kerülő s a vonatkozó jogszabályoknak minden tekintetben megfelelő többfunkciós intézmények, ÁMK-k száma azonban ennél már lényegesen kevesebb.

A támogatás formái: normatív támogatás, pályázati lehetőségek (Közkincs), EU-források (különösen ÚMVP) bevonása, helyi önkormányzatok érdekeltségű támogatása, NKA pályázati kiírásai. Az ÚMVP valamint a ROP-okban szereplő tervek szerint mintegy 200 ilyen típusú intézmény létrehozása és felújítása várható a stratégia által felölelt időszakban.

A beavatkozás eredményeként prognosztizálható a művelődés egyik sajátos intézménytípusának kiegyensúlyozott működése, a párhuzamos finanszírozás felszámolása és a minőségi oktatás - művelődés helyi rendszereinek működtetése, az élethosszig tartó tanuláshoz szükséges szellemi és fizikai adottságok komplexitása.

A beavatkozás során fejlesztendő tevékenységek eredményeként létrejön a rugalmas vezetési és irányítási struktúra. Motivált lesz a vegyes típusú munkakörök kialakítása, az új típusú szakemberek felsőfokú képzésének megszerzése, az ÁMK-ban dolgozó és az igazgatásban, módszertanban velük kapcsolatban álló szakemberek szisztematikus, az intézménytípus kívánalmainak, lehetőségeinek megfelelő kiaknázására képesítő továbbképzés.

1. 4. „EGYÜTT A TÉRBEN – ÖSSZETARTOZUNK” beavatkozás a többcélú kistérségek közművelődési feladatellátása területén.

A beavatkozás célja: kistérségi kulturális stratégiához szakmai alapanyag biztosítása, a normatív finanszírozáshoz ellátási modellek és mérőszámok kidolgozása, kistérségi közművelődési ellátásának minősítése.

További cél a közművelődési tevékenységek és szolgáltatások területén tapasztalható esélyegyenlőtlenségek csökkentése, a többcélú kistérségi összefogásban megvalósuló közművelődési tevékenységek *fenntartásának, működési feltételeinek, programkínálatának javítása*, a közművelődés területfejlesztéssel összhangban lévő intézményi struktúrájának a kialakítására.

A közművelődési feladatellátásban az önkormányzati szerepvállalást kiegészítve megvalósul az erőforrások koncentrációja, a közkulturális intézményhálózat revitalizációja, a humán erőforrás-fejlesztés, a partnerség és szubszidiaritás elvének gyakorlata, a területi egyenlőtlenségek fokozatos felszámolása. A Közművelődési Főosztály által **35 többcélú kistérség** közművelődési feladatellátásának elemzésére került sor, valamint kiadásra került a *Közművelődés a kistérségben* című tervezési munkaanyag.

Tartalom: Kistérségi kultúra minden olyan örökséggel együtt, mely létében és hatásában túlnő egy település határán, emblemikus adottságait több település (kö-

zösség) lakója is elfogadja, életében, fejlesztésében kimutatható az a kulturális képződmény övezetbe tartozó települések együttműködése, a hozzá való kötődés változatos szimbólumokban megjelenő reprezentációja.

A *kistérség kultúrája* a NUTS IV szinthez igazodó kulturális identitás, mely nem kötődik feltétlenül közigazgatási egységhez, de nem is kizárt e két szervező erő közötti azonosság. *Kistérségi közművelődés* minden olyan szakmai cselekvés, mely a kapcsolatok generálásában (sajátos eszközeivel) elősegíti ezekben az együttműködéseknek a sokszínűségét, összességében a kistérség önazonosságának gazdagodását, erősödését szolgálja.

A beavatkozás céljait elősegítő, többcélú kistérségi összefogásban elérhető és támogatandó tevékenységek:

- szakmai *információs rendszer és adatbázis* összeállítása, működtetése
- a munkaerő-piaci helyzetet javító felnőttképzések, programok indítása a közművelődési intézmények rendszeres bevonásával
- a kistérség hátrányos helyzetét javító pályázatokhoz, programokhoz való csatlakozás (esélyegyenlőtlenség csökkentése, kulturális turizmus, kulturális utak kialakítása, fejlesztése)
- a kistérségben hagyományos vagy hagyományt teremtő programok szervezése
- szakemberek kistérségeken történő közös alkalmazása
- szakmai napok, továbbképzések szervezése
- A kistérségi szolgáltatásokat elősegítő infrastruktúra kialakítása (pl. intézmény-felújítás, hordozható színpad, közlekedési eszköz, számítógépes hálózat stb.)
- közösségfejlesztő programok megvalósítása
- az itt felsorolt példák részint hagyományosan működnek a kistérségekben, részint az operatív programok preferenciáihoz alkalmazkodó kezdeményezések. Természetesen a helyben lakók igénye, kreativitása, ötletgazdagsága árnyalhatja ezt a "kínálati listát".
- *Célcsoportok:* Közvetlen *célcsoport* a fejlesztéseket igénylő önkormányzatok, többcélú kistérségi társulások, közművelődési intézmények, civil szervezetek.

Közvetett célcsoportok a többcélú kistérségi összefogásban megvalósuló programok résztvevői, a többcélú kistérségben létrehozott IT-háttér és adatbázisok használói.

A feladat megvalósításához szükséges kapcsolatok, partneri háló: MMIKL Regionális Programok Főosztálya, TÖOSZ, ROP és OP-gazdák.

A támogatás formái: programfinanszírozás, közkincs-pályázatok, NKA támogatásai, többcélú kistérségi közművelődési normatíva, többcélú kistérségi társulások saját forrásai.

A beavatkozás eredményességét mérő *indikátorok:* a programokban résztvevők száma (közvetlen és közvetett célcsoport), támogatott programok száma, munkaerőpiacra belépők/visszatérők száma, a kifejlesztett háttéranyagok, adatbázisok, revitalizált intézmények száma.

A beavatkozás eredményeként *érvényesülhet* a kistérségi összefogásban megvalósuló intézményfenntartás, szakember-alkalmazás, programszervezés szinergikus hatása. A támogatások során kifejlesztett projektek folyamatosan működnek, fenntarthatóak lesznek a generált fo-

KÖZMŰVELŐDÉSI STRATÉGIA

lyamatok. Továbbá várható a felkészült és közösen alkalmazott szakemberek körének bővülése.

A *beavatkozás hatására* érzékelhető lesz a kistérségi összefogásban megvalósuló komplex programok munkahelyteremtő és életminőség-javító következménye, mely eredményeként a támogatási időszak végére mérhetően javul a támogatott kistérségek szocio-kulturális feltételrendszere.

1.5. „EGYÜTT EURÓPÁBAN – EGYÜTT MAGYARORSZÁGON”

a. *Beavatkozás a határon túli magyar kultúráért*

A *beavatkozás célja:*

A Kárpát-medencében, Magyarország határain kívül 1.örzött magyar szellemi és tárgyi kulturális örökség feltárása, védelme, reprezentációja;

2.alkotó művészek, művészeti intézmények értékteremtő munkájának ösztönzése, alkotásaik reprezentációja;

3.kisebbségben élő magyar közösségek anyanyelvű kultúrájának, kulturális intézményeinek, szervezeteinek és közművelődési tevékenységének fenntartása, fejlesztése, rehabilitációja.

A *célok teljesülésével formálódó jövőkép szerint megvalósul* a regionális magyar kulturális értékek és közösségek integrálódása Magyarország kulturális vérkeringésébe. A magyar kulturális intézmények a kor színvonalán működnek, a magyar kulturális szakemberek és civil művelődésszervezők korszerű tudással rendelkeznek. Az anyanyelvű kulturális szóránysodás folyamata lelassul, megáll.

Tartalom: A magyar kulturális intézményrendszer infrastrukturális és működési feltételei híven tükrözik a korábbi évtizedek diszkriminatív politikai tendenciáit és a gyenge gazdasági körülményeket. Mind a magyar kulturális örökséget őrző intézmények (egyházi és állami levéltárak, múzeumok, tájházak, nyilvános magángyűjtemények, egyházi, önkormányzati és civil könyvtárak), mind a magyar művészeti intézmények és alkotóműhelyek (hivatásos színházak, filmkészítő műhelyek, képző- és zeneművészeti alkotóműhelyek, hivatásos néptánc együttesek) nélkülözik a működéshez szükséges, megfelelő anyagi támogatást. Fokozottan érvényes ez arra a civil szférára, amely hagyományosan állami/művészeti/tudományos feladatokat is átvállalt a kisebbségi magyar kultúrában, miközben a helyi magyar közösség megtartó erejének is számított egy-egy településen. Utóbbiak az anyagi biztonság mellett a művelődésszervezés, -menedzselés ismeretműködési, kapcsolati hálót sem birtokolják.

A magyarországi felelősségvállalás 43 Kárpát-medencei színházi intézményre és szervezetre, néptáncgyűjtésre, kb. 67 könyvtárra, közel 2 és fél ezer civil kulturális szervezetre, sok száz könyvtárra, múzeumra, levéltárra és számos alkotóra illetve települési magyar közösségre terjed ki.

Támogatandó tevékenységek:

- a hivatásos színházak működési feltételeinek javítása, új produkciók létrehozása, tájolás
- zenei, képzőművészeti és irodalmi alkotások létrehozása, reprezentációja
- szellemi és tárgyi örökség számbavétele, védelme, reprezentációja

- a közgyűjtemények, nyilvános gyűjtemények kulturális integrációja
- a magyar közművelődés (benne a felnőttképzés, szóránnyag gondozás)
- rehabilitációs programok (az esélyegyenlőség megteremtése)

A *támogatás formái:*

- nyilvános és meghívásos pályázatok (anyagi)
 - együttműködések szervezése, ösztönzése (kapcsolati)
 - tudástranszfer megszervezése, programkidolgozások (módszertani)
 - a határon túli magyar kultúra megjelenítése (képviselési)
- A *beavatkozás megvalósulását nyomon követő indikátorok:* A megszülető kulturális produktumok (előadások, könyvek, folyóiratok, közművelődési rendezvények stb.), a képzésekben végzők száma, eredményei, a feltárt gyűjtemények megjelenített anyagai (inventarizáció, katalógusok, internet), a pályázati érdeklődés, együttműködési háló (határ menti, régiók közötti, szakmai intézmények, szervezetek, önkormányzatok, civil szervezetek közötti).

b. *Beavatkozás a magyarországi kisebbségek közművelődésének fejlesztésére.*

Cél: A Magyar Köztársaság területén élő, magyar állampolgárságú nemzeti és etnikai kisebbségek nyelvén, tárgyi és szellemi kultúrájának, történelmi hagyományainak megőrzése, ápolása és gyarapítása.

„A Magyar Köztársaság területén élő, magyar állampolgárságú nemzeti és etnikai kisebbségek nyelve, tárgyi és szellemi kultúrája, történelmi hagyományai, valamint a kisebbségi létükkel összefüggő más sajátosságai (...) különleges értékek, megőrzésük, ápolásuk és gyarapításuk nemcsak a nemzeti és etnikai kisebbségek alapvető joga, de a magyar nemzet, végső soron pedig az államok és nemzetek közösségének érdeke is.” [A módosításokkal egységes szerkezetbe foglalt 1993. évi LXXVII. törvény a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól, (Preambulum)]

Feladat, hogy a Közművelődési Főosztály Stratégiájában felsorolt valamennyi beavatkozásban legyen biztosítva a hazai nemzeti és etnikai kisebbségek bevonása, részvétele.

Ennek érdekében:

- évente figyelemmel kell kísérni az NKA gyakorlatát a hazai kisebbségek támogatása terén, mivel a kisebbségi közalapítványok pénzügyi eszközei elégtelenek a jelentkező igények kielégítésére, tekintettel az egyre bővülő kisebbségi intézményi hálózatra és a feladatok nagyságára.
 - a közművelődési szakfelügyelet a megyei, az ÁMK, a kistérségi és önkormányzati közművelődési feladatellátás ellenőrzése során kezelje kiemelten a kisebbségekkel kapcsolatos tevékenységet, összevetve az adott területen a kisebbségek részéről jelentkező igényekkel.
 - a közművelődési szakfelügyelet tevékenysége terjedjen ki a kisebbségi intézményhálózatok munkájának vizsgálatára is, az intézmények szakmai színvonalának emelése és mind szélesebb körű közművelődési tevékenység kialakítása érdekében.
- A célkitűzések megvalósulásában különösen fontos és nélkülözhetetlen a partnerség erősítése az országos szakmai intézményekkel, a civil és az érdekvédelmi szervezetekkel egyaránt. Így a Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátussal (MMIKL), a Hagyomá-

nyok Házával (HH), a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek országos önkormányzatainak kulturális intézményeivel, civil kulturális ernyőszervezeteivel, kulturális szakmai szervezeteivel.

Eredmény: A kisebbségi közművelődési tevékenység szakmai segítése és a színvonalas munkához a támogatás biztosítása révén gyarapodhat a nemzeti és etnikai kisebbségek közösségi művelődési tevékenysége, tartalmi és formai vonatkozásokban egyaránt, felszámolhatóvá válnak azok a hátrányok, amelyek a hazai kisebbségi kultúrák kutatását, bemutatkozását korábban negatívan befolyásolták. A magyarországi nemzeti kisebbségek kezdeményezései az egyes térségek igényeit figyelembe vevő közművelődési programok szerves részét képezhetik.

1.6. „SZAKFELÜGYELET – MINŐSÉGFEJLESZTÉS – MONITORING” – *Beavatkozás a közművelődés országos szakfelügyeletének működési területein.*

Cél, hogy a közművelődési szakfelügyelet mind átfogóbban ellenőrizze és segítse az önkormányzatok közművelődési feladatellátását. A minőségfejlesztés eszközrendszerének felhasználásával a közművelődési szakfelügyelet és szakfelügyelők váljanak alkalmassá az európai követelményeknek megfelelő monitoring gyakorlatára. **További cél** a minőségfejlesztés rendszerének bevezetése.

Feladat, hogy a közel 1 400 önkormányzat közművelődési feladatellátásának vizsgálati tapasztalatai alapján a szakfelügyelői jelentések tartalmi és formai követelményei egységes szerkezetet alkossanak, a jelentések átlátható és nyomon követhető viszony *alapként* funkcionáljanak mind a *szakigazgatás*, mind az *önkormányzatok és közművelődési intézményei*, mind a szakmai folyamatokat modelláló *kutatás, elemzés* számára. A minőségfejlesztési rendszer alkotóelemein keresztül az ágazati irányítás elősegíti a közművelődési alaptevékenységet folytató szervezetek minőségfejlesztési gyakorlatának kialakítását, az állami szabályozás eszközeivel (jogszabályalkotás, normatív jellegű és pályázati finanszírozás) bátorítja, támogatja, ösztönözi arra, hogy kialakítsák minőségirányítási rendszerüket, és a Minősített Közművelődési Szervezet cím, valamint a Közművelődési Minőség Díj elnyerésére törekedjenek.

Célcsoport a közművelődési, kulturális irányításban, feladatellátásban részt vevő szakemberek, pályázatok lebonyolításának szakértői.

Eredmény: a szakfelügyelet képes lesz átfogó folyamatok modellálására, az önkormányzati kulturális élet teljes körének értékelésére, az ESZA és ERFA forrásokból származó támogatások pályázatiprojekt-menedzsmentjére. A minőségfejlesztésben bevezetett mindkét elismerés a minőségi munkavégzés irányában ösztönzi a közművelődési alaptevékenységet folytató szervezeteket és azok fenntartóit. A minőségfejlesztés alapját képezi az egységes és elfogadott szakmai norma- és követelményrendszernek.

1.7. „JOG – BIZTONSÁG – PARTNERSÉG” *beavatkozás a korszerű szakigazgatás szakterületén.*

Cél a közművelődés viszonyaival összefüggő szakszerű államigazgatás, a jogalkalmazás követelményeinek folyamatos teljesítése, hogy összehangolt jogszabályrendszer segítse a közművelődési feladatellátást.

Feladat: Megbízható hatástanulmányok birtokában felül kell vizsgálni a közművelődésre kiható jogszabályokat, s az e stratégiában megfogalmazott célok megvalósítása, elősegítése érdekében kezdeményezni kell a szükséges módosításokat, kiegészítéseket, deregulációt. Az elemzések felhasználásával kell az ajánlásokat megfogalmazni mind a normatív finanszírozás kiterjesztésére, mind a kistérségi igazgatási és feladat-ellátási gyakorlat formáira, illetve a minőségbiztosítás közművelődés területén történő bevezetésére.

Célcsoport: a közművelődésben és a kulturális igazgatásban dolgozó szakemberek, intézményvezetők, társadalmi szervezetek vezetői. **Eredmény,** hogy a jogbiztonság erősítésével és az elfogadott szakmai normák bevezetésével az önkormányzatok jogkövető magatartása, kiszámítható és áttekinthető lesz az intézményi tervező munka, ellenőrizhető és értékelhető lesz minden tevékenység.

V.2. A közművelődési intézmények szocio-kulturális szolgáltatásainak fejlesztése

A társadalmi és területi különbségek mérsékléséhez, a művelődéshez való jog demokratikus érvényesüléséhez a közművelődési intézmények stabil működése szükséges. Az önkormányzatok által működtetett kulturális alapellátásban döntő szerep jut a közművelődési tevékenységeknek és szolgáltatásoknak. E körben kiemelt jelentősége van a helyi társadalom fejlesztésének, a közösségi művelődési formáknak, valamint az info-kommunikációs technológia (IKT) eszközrendszerének mint az autonóm állampolgári létezés szükséges minimumnak. A közművelődési intézményeknek kezdeményező szerepe van a helyi intézményi, önkormányzati együttműködési és koordinációs törekvésekben a civil társadalommal együttműködve.

(2 - 4. és 5. prioritás)

➤ Beavatkozási területek: 1 – 3.

2.1. „ÉPÍTŐ KÖZÖSSÉGEK” *beavatkozás a közművelődési intézmények atipikus képzési formáinak szakterületein.*

2.1.a Életmód – Művelődés – Életminőség *beavatkozás a közművelődési intézmények tipikus és atipikus képzési formáinak fejlesztésére.*

A beavatkozás célja az általános műveltség növelése, a kulturális szocializáció minőségi fejlesztése, a *társadalmi beilleszkedési zavarokkal küzdők* életvezetési problémáinak segítése, a felnőtt korú népesség bevonása és fogékonyra tétele a minőségi kultúra iránt, *amely erősíti a tanulási készséget, a nyitottságot, a kulturáltságot, és felkészít a demokratikus társadalmi viszonyok közötti együttélés normáira, mintáira, az öntudatos és aktív állampolgári létre.* Ennek keretében kiemelt figyelmet szükséges fordítani az egész életen át tartó tanuláshoz való hozzáférés esélykiegyenlítésére, a beavatkozás során gondoskodni kell arról, hogy mindenkinek eljussanak a felnőttképzési lehetőségek, a *közművelődési intézményekben működő szakkörök, klubok, bemutatók, kampányok, vetélkedők előad-*

sok és más együttlétek alkalmain megszerezhető atipikus (nem-formális) kompetenciák.

A mintegy 144 453 alkalmon résztvevő 4 842 634 fő meggyőzően mutatja az e szakterületek iránti érdeklődés növekedését. A használók bázisa stabil és sokrétű mind az érdeklődést, mind az összetételt vizsgálva.

Központi ösztönzéssel és forráskoordinációval elősegítjük, hogy a beavatkozás céljait szolgáló közművelődési tevékenységek megfelelő támogatáshoz jussanak.

- Az oktatási és képzési rendszerek elérhetőségét, az öntudatos és aktív állampolgári létehez, a kreativitáshoz és üzleti kompetenciákhoz való hozzáférést javító, segítő pályázatok.
- A távoktatás bővítését célzó programok.
- A kulturális intézményekben, a készség- és képesség-, illetve közösségfejlesztő programok.
- Az életvezetési problémák megoldását segítő programok, szakmai kezdeményezések, közösségek.
- Az új szakmák elsajátítása iránti igényt kialakító és a hátrányos helyzetű rétegek esélyeit javító közösségi együttlétek.

A célkitűzések megvalósulásában különösen fontos és nélkülözhetetlen a partnerség erősítése az országos szakmai intézményekkel, a civil és az érdekvédelmi szervezetekkel egyaránt.

A támogatás formái: normatív támogatás, pályázati lehetőségek, EU-források ebbe a szférába áramoltatása. Célcsoport: alapvetően az ifjúsági korosztály, közvetve a családok és a lakóközösség tagjai.

2.1.b Aktív idős kor beavatkozás az idős korúak közművelődésének szakterületén.

A beavatkozás célja, hogy az idős korban végzett művelődési tevékenységekkel és igénybe vett szolgáltatásokkal az inaktív évek a személyiség életútján kreatív energiákat felszabadító, új kompetenciák elsajátítására alkalmas, tevékeny életszakasz legyen. Melynek eredményeként

- nő a harmonikus életvezetésű idős korúak száma,
- csökken az állami költségvetés kiadása e korosztály egészségügyi és szociális ellátásában, indokolt az így felszabaduló források közösségi - művelődési célokra történő átcsoportosítása,
- gazdagabb lesz a generációk, így a közösségek együttműködése, mentális egészsége a mindennapi életben,
- sikerül újabb nagyszámú érdeklődőt bevonni a közművelődés ellátó rendszerébe.

Adottságok: a tevékeny idős kor kreatív megszervezése a fejlett európai demokráciák egyik átfogó társadalmi programja. A jóléti szolgáltatások eredményeként ezekben az országokban – és fokozatosan hazánkban is – jellemző a nagyszámú nyugdíjas korosztály tartós társadalmi jelenléte. A közművelődés rendszerében 350–400 ezer idős korú talál magának képességeit kibontakoztató alkalmakat, elfoglaltságokat. A munkaerőpiacról folyamatosan kilépő generációk sajátos problémákkal

kerülnek szembe, melyek megoldásában a közművelődés illetve a kulturális szokások tudatos formálása alapvető szerepet játszik.

A művelődési, a közösségi életben való részvétel motívumait sajátos igények alakítják. Például az, hogy az idős ember jobban informált legyen, a több szabadidőt élvezetesen és számára és a társadalom (elsősorban a helyi társadalom) számára egyaránt hasznosan töltsse el, új, érdekes emberekkel találkozzék, meneküljön az egyedülléttől és az egyhangúságtól, jobban megértse, fejleszthesse személyiségének korábban alig igénybe vett képességeit, tudatosan formálhassa a megváltozott élethelyzetéből következő új szerepeit családi, társadalmi kapcsolataiban.

A szakmai tapasztalatok és tudományos vizsgálatok egybehangzó tanulsága, hogy az idős emberek gyorsan válnak eleve né, kreatívvá és egészségessé, ha új lehetőségek kezdik izgatni őket. Az öregkor csak egy másik dimenzió a kreatív élet számára. Az egészséges öreg emberek a bölcsesség, a tapasztalat forrásai, segítő társai lehetnek egymásnak, valamint a fiatalabb korosztályoknak. A nem megfelelő életkörülmények, az elszigeteltség, az elmagányosodás mind hozzájárul ahhoz, hogy az idősödő ember fogékonyabbá váljon a fizikai és lelki betegségekre. Ugyanúgy, mint a korábbi változásoknál, a siker szinte teljesen azon a kreatív boldogulási képességen múlik, ami a magas önértékelésű emberek jellemzője.

Központi ösztönzéssel és forráskoordinációval elősegítjük, hogy a beavatkozás céljait szolgáló közművelődési tevékenységek megfelelő támogatáshoz jussanak.

A közművelődési intézmények és az idős kor sajátosságaira épülő civil szervezetek számos tapasztalattal rendelkeznek már a nyugdíjas korosztály művelődési szokásainak formálásában. Ezekre alapozva az „Aktív idős kor” beavatkozás az alábbi támogatandó tevékenységeket említi ki:

- az élethosszig tartó tanulást, művelődést, képzést elősegítő alkalmak szervezése, az ehhez szükséges kiegészítő anyagok elkészítése,
- a közösségi együttlét változatos formáinak biztosítása,
- a személyes fontosság, méltóság megnyilvánulási alkalmainak a megteremtése, a helyi közéleti aktivitás elősegítése,
- a jó vagy viszonylag kedvező egészségi állapot megőrzéséhez szükséges prevenciók kompetenciák elsajátítása,
- a generációk közötti együttműködések elősegítése, egymás jobb megismerésének, az egymás iránti szolidaritás fejlesztése,
- az egyéni képességekhez igazodó sajátos művészeti, tudományos képzési alkalmak szervezése, az önkifejezés változatos formáinak szervezése,
- a tudatos életvitel formálása,
- a nyugdíjasok jövedelméhez igazodó, sokszínű kulturális kínálat biztosítása,
- a közlekedési lehetőségek javítása, a közösségi alkalmak elérésének javítása,

- az otthonlétre kényszerülők társasági, művelődési igényeinek kielégítése,
- az időskori kreativitás kibontakozását elősegítő programokhoz, terápiákhoz, utazásszervezésekhez, formális és nonformális tanulási alkalmakhoz, csoportformákhoz szükséges anyagok, tematikák, segédletek elkészítése,
- a fenti tevékenységeket szervező, válláló intézmények és civil szervezetek támogatása.

A célkitűzések megvalósulásában különösen fontos és nélkülözhetetlen a partnerség erősítése az országos szakmai intézményekkel, a civil és az érdekvédelmi szervezetekkel egyaránt, különösen az Idősügyi Tanáccsal.

A célcsoportot elsődlegesen az idős korúak, nyugdíjasok alkotják, de közvetve a családtagok és a lakókörnyezet is érintett. A beavatkozás eredményességét mutató indikátorok az érintett célcsoport tagjaiból, illetve az együttlétek számából, az elkészült programokból tevődnek össze.

A sikeres beavatkozás következtében a résztvevők száma mintegy 20 – 30 %-kal növelhető. A várható, költségvetést kímélő hatása is ennek arányában mutatható ki.

2.1.c „Kreatív ifjúság” beavatkozás az ifjúság iskolán kívüli szabadidős tevékenységének, kultúrájának fejlesztésére.

A beavatkozás célja, hogy minél korábbi életkorban kialakuljon a kultúra iránti fogékonyság, annak érdekében, hogy később javuljanak a művelődési, önalakítási, munkavállalási esélyek. A kultúra iránti érzékenységet gyermekkorban kell megalapozni, hogy igénynyé váljon a műveltség, és alapkészséggé legyen az alkotás, elsajátítás és a befogadás.

További cél a környezettudatos életszemlélet mind korábbi életszakaszban való kialakítása.

Tartalom: a mai Magyarország társadalmi viszonyai között a gyerekek jelentős részének kevés az esélye, hogy a kultúrát örömforrásnak, hasznos segítőtársnak, a teljes élet részének élje meg. A beavatkozás célul tűzi ki, hogy minél több gyerek és fiatal minél változatosabb formában részesüljön a kultúra befogadásának és művelésének élményében. A törekvés fókuszában azok legyenek, akiknél a családi - társadalmi háttér ezt önmagától nem teremti meg, akiknél a mobilizációs esélyek az utóbbi évtizedben minimalizálódtak.

A program megvalósítása érdekében szoros együttműködés szükséges az oktatás és a kultúra intézményei között. A gyerekek kulturális szocializációjának minőségi fejlődése a kulturális ágazat, az oktatásügy és az ifjúságpolitika közt stratégiai szövetséget és együttműködést követel meg, amelyek gazdagabbá, színesebbé és hatékonyabbá teszik mind az iskolai, mind az iskolán kívül a gyerekeket érő kulturális hatásokat.

A beavatkozás során kiemelt figyelmet és támogatást érdemelnek a gyermek- és ifjúkorra szakosodó

kulturális intézmények és programok: a gyermekkönyvtárak, gyermek- és ifjúsági előadások, kiállítások. *Ezzel egyenértékű feladat valamennyi kulturális intézmény és program gyerek- és családbarát jellegének erősítése.* Ösztönözni kell a gyerekeknek és fiataloknak készülő színvonalas alkotások létrejöttét. Erősíteni szükséges a művészeti oktatást, a tehetségek felismerése és támogatása mellett fontos feladat a művészeti oktatás mennyiségi bővítése, a jövő közönségének felkészítése. Mindezek keretében külön figyelmet kell fordítani a fogyatékkal élő és a hátrányos helyzetű gyerekek bevonására.

Központi ösztönzéssel és forráskoordinációval elősegítjük, hogy a beavatkozás céljait szolgáló közművelődési tevékenységek megfelelő támogatáshoz jussanak.

- A közművelődési intézmények, kulturális civil szervezetek részére gyermekek, fiatalok szünidejének értékes, tartalmas eltöltéséhez tematikus programok megvalósítását segítő pályázatok kiírása.
- Speciális igényű fiatalok művelődésének animálását segítő képzések támogatása a közművelődési intézményekben.
- A gyerekeknek és fiataloknak készülő színvonalas alkotások, a befogadói attitűdöket fejlesztő közművelődési programok létrejötte.
- A kulturális és ifjúsági intézmények családbarát és speciális igénynek megfelelő programjai.
- Hátrányos helyzetű, speciális ellátási igényű gyerekek hangversenytermi, színházi és kiállítás-látogatási lehetőségeinek szervezése.
- A „tanulás megtanulásának” kompetenciáját, ezzel az élethosszig tartó tanulás alapkészségeit elsajátító, ezt elősegítő közművelődési programok.
- A környezettudatos nevelés területén az iskolai oktatást kiegészítő, nonformális képzéseket folytató zoopedagógiai programok.
- Igényes multimédiás oktatási anyagok készítése.

A célkitűzések megvalósulásában különösen fontos és nélkülözhetetlen a partnerség erősítése az országos szakmai intézményekkel, a civil és az érdekvédelmi szervezetekkel egyaránt.

A támogatás formái: normatív támogatás, pályázati lehetőségek, EU-s források ebbe a szférába áramoltatása (TÁMOP – „Építő Közösségek”, oktatást fejlesztő programokhoz csatlakozás)

Célcsoport: alapvetően az ifjúsági korosztály, közvetve a családok és a lakóközösség tagjai.

2.2. „KUL-TÚRA” – beavatkozás a kulturális turizmus, a környezettudatos életszemlélet, a környezetvédelem szakterületein.

Cél: Az egyes kulturális értékek vonzerővé fejlesztése, ösztönzése és azok turisztikai hasznosítása, munkahelyteremtő lehetőségeinek kiaknázása. További cél, hogy az állatkertek, vadászparkok, arborétumok

természetvédelmi programjai az informális tanulás eszközeivel segítsék elő a természettudatos életstílus kialakulását, a környezet megbecsülését, védelmét, s e programok összekapcsolása a kulturális turizmus helyszíneivel.

Vízió: A magyar kulturális, szellemi, történelmi és épített örökségre alapozva, ezen vonzerők széles körű, innovatív hasznosításával és komplex fejlesztésével hozzájárulunk a gazdaság fenntartható fejlődéséhez, összetartó, kreatív társadalom kialakulásához és Magyarország ismert és kedvelt turisztikai desztinációvá válik. A természeti erőforrások végességnélküli tudatában, környezetbarát életvitelre felkészült, az élővilággal az együttműködés és partnerség számos formájára képes személyiségek és közösségek fokozatos kialakulása.

Tartalom: A kulturális turizmus összefoglaló fogalom, a kulturális értékek szerteágazó területei közül a turisztikai hasznosításba beleértendő a kulturális örökség elemei csakúgy, mint a nemzet jelenkori kultúráját, művészetét, természeti kincsait bemutató programok, rendezvények és az egyházi – vallási helyszínek, programok.

Magyarország 1100 éves múlttal, történelemmel, sokszínű, egyedi kultúrával rendelkező ország. Bővelkedik természeti és kulturális örökségi helyszínekben, azonban ezek önállóan még nem jelentenek versenyképes vonzerőt.

Magyarországon sok kastély, vár, erőd található. Hasznosításuk egyik legjobb módja a turizmusba való bevonásuk szálláshelyként, múzeumként. A megtérülés bizonytalansága illetve hosszúsága miatt azonban külön kezelést igényelhetnek.

A rendezvények közül kevés a garantált program. Nemzetközi vonzerőt jelentő, országimázst meghatározó rendezvények hiányoznak a kínálatból. A hazai turisztikai piacon alacsony számban vannak jelen az olyan komplex és újszerű megoldásokat alkalmazó termékek, amelyek különleges vonzerőkkel, önállóan is vonzó kínálatot jelentve csábítják a turistákat. Pl.: témaparkok.

A tágran értelmezett magyar kulturális örökség megőrzését minden turisztikai fejlesztésnél előtérbe kell helyezni. Fontos, hogy az egyes desztinációk jellegzetességei fennmaradjanak. A hagyományokra épülő sajátos arculat kialakításával, megőrzésével érhetik el a turisztikai piacon a megkülönböztetést.

Fontos tudatosítani a helyi lakosságban, hogy hagyományaik, helyi értékeik továbbéléséhez sok esetben a turizmus az egyetlen eszköz. Az épített értékek tudatos, átgondolt hasznosításán keresztül az adott helyszínek többletbevételekhez juthatnak. Ez anyagi bázist biztosít az értékek fenntartásához és fejlesztéséhez, így elérhető, hogy a jelenleg fokozatosan romló értékek megújuljanak és hozzájáruljanak a helyi lakosság önbecsüléséhez is. E folyamatban a közművelődési intézményeknek kiemelt szerepe van.

A beavatkozás részeként a közvetlen természet-élmény hatásának fokozása valósul meg az állatkertekben. Elősegítjük azoknak a közösségi alkalomoknak a támogatását, melyeknek meghatározó a szerepük a természettel kialakítandó új viszony elsajátításában, a természet kizsákmányolásának megállításában.

Támogatandó tevékenységek: Az első kiemelt terület a kulturális turizmusnál szűkebben értelmezett örökségi vonzerőkre támaszkodó *turisztikai infrastrukturális fejlesztéseket* öleli fel, az ismert világörökségi helyszíneken át az ipari, a térségi örökségközpontokig terjed. Prioritásként megfogalmazott cél azoknak a fejlesztési feltételeknek a megteremtése, melyek révén a kiemelt magyar „örökségattrakciók” a helyüket önállóan megálló, stratégiaileg menedzselhető, kreatív és innovatív, állandó belső megújulásra képes, vonzó, autentikus turisztikai termékek, szolgáltatási csomagokká válnak.

A kulturális turizmus másik kiemelt területét képezi a *fesztiválok*. Ezek a nagyrendezvények elsősorban a kulturális örökség értékeire, hagyományaira, valamint kortárs művészeti értékekre építenek, és vonzó programot jelentenek mind a belföldi, mind pedig a külföldi turisták számára. Fontos cél, hogy minden magyarországi régióban legyen legalább egy olyan, kiemelkedő rendezvény, amely minden turista számára elsődleges vonzerőt jelent.

Célszerű lehet a kiemelkedően fontos rendezvényeket nagyprojektként kezelni, és támogatásukat is ehhez igazítani. Elkerülhetetlen egy átlátható, kiszámítható, hosszú távú fesztiválfinanszírozási rendszer kialakítása.

Kiemelt feladat a látogató központok, témaparkok, kulturális, tematikus utak, országos és helyi környezetszépítő mozgalmak, versenyek infrastrukturális, működési feltételeinek megteremtése.

A célkitűzések megvalósulásában különösen fontos és nélkülözhetetlen a partnerség erősítése az országos szakmai intézményekkel, a civil és az érdekvédelmi szervezetekkel egyaránt. Így az Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztériummal, a Magyar Turizmus ZRT-vel, a fesztiválszövetségekkel, valamint a TÁMOP-ot, ÚMVP-ot koordináló és tervező szaktárcákkal, intézményekkel, irányító hatóságokkal és közreműködő szervezetekkel.

A támogatás formái: nyilvános és meghívásos pályázatok, ROP-ok, KOP, EMVA – ÚMVP pályázati támogatások koordinálása, szakmai befolyásolása, szakmai konferenciák.

A beavatkozás nyomán követésére alkalmas indikátorok: a kulturális turizmusban jelenlevő épített kulturális örökségi objektumok hasznosítási adatai: kiállítások, rendezvények száma, költségvetése, kapcsolódó gazdasági tevékenységek adatai, látogatók száma, fajlagos mutatók (pl. egy rendezvényre jutó látogató, egy látogatóra jutó jegyárbevétel, egy rendezvényre jutó költség)

- kulturális rendezvények, témaparkok adatai, kulturális turizmus kialakított útvonalai: az infrastruktúrális fejlesztés adatai, a kulturális úthoz csatlakozó szervezetek, települések száma, a kulturális utat ismertető kiadványok száma, terjesztése, idegenforgalmi statisztikai adatok
 - egyházi és vallási helyszínek és programok, kegyhelyek, búcsúk, emlékhelyek, egyházi események száma, helyszínek, rendezvények száma, látogatók száma.
- A sikeres beavatkozás eredményeként jelentősen nő a munkahelyek száma, az érintett térségek foglalkoztatási kapacitása, versenyképessége.

2.3. „EGYEDÜL NEM MEGY” – program a közművelődési civil szervezetekkel való együttműködés stabilizálására.

Cél: A közművelődési civil szervezetek és intézmények együttműködésének fejlesztése; ahol mód és igény van rá, részvételük elősegítése a helyi társadalom kohéziójának erősítésében.

Tartalom: a civil szervezeteknek sajátos helye van a helyi társadalom azonosságtudatának formálásában, a társadalmi összetartozás erősítésében, a helyi közösségek önállóságának kialakításában. 2006-ban már több mint 50 000 nonpro-fit szervezetet tartottak nyilván, ezek közül több mint 20 ezret az adózók is megneveztek 1%-os nyilatkozataikban. A szociális - rekreációs és kulturális jellegű szervezeteken belül a közművelődési céllúak mintegy 50%-os arányt képviselnek. A civil társadalmat összekötő közös nevező az állampolgári részvétel tudatosításán, aktivitásán alapul. A helyi és országos civil szervezetek sokféle köz- és közhasznú feladatot látnak el:

- biztosítják az állampolgárok közéletbe való bekapcsolódását,
- keretet adnak a különböző érdeklődésű csoportok szerveződéséhez, közösségi programok generálói,
- elősegítik a partnerség és hálózatosodás társadalmi kohéziót erősítő létrejöttét,
- hozzájárulnak a hátrányos helyzetű rétegek társadalmi integrációjának megvalósulásához,
- jelentős szerepük van a nemzeti érzés, a hazaszeretet kialakításában és megtartásában, a magyarság kulturális örökségének értő ápolásában,
- elősegítik a kulturális entitások autonómiájának kialakulását, érvényesülését,
- a többszörösen hátrányos rétegek körében elősegítik a visszatérést a munkaerőpiacra.

A civil szektor néhány problémájának felsorolása érzékelteti a tevékenységek sikeres ellátásának a korlátait. Ezek közé tartozik az intézményesülés hiánya, a stabil működési feltételek hiánya, a programokhoz szükséges források esetlegessége, az önfenntartó képesség alacsony színvonala, a nyilvánosság elérésének számos, de mindenképp előtti pénzügyi akadálya, a média érdektelensége.

A beavatkozás e hiányosságok fokozatos felszámolását, a kiszámítható tervezést és a tevékenységek

eredményének mind nagyobb nyilvánosságához történő eljuttatását valósítja meg.

Támogatandó tevékenységek

- működése és programszervezése,
- szakmai anyagok készítése,
- a hozzáférés és esélyegyenlőség feltételeinek javítása,
- a civil segítők hálózatának kiépítése,
- a nemzeti érzést és hazaszeretetet fejlesztő programok, tevékenységek
- a diszkriminációt és kirekesztést csökkentő alkalmak szervezése,
- a kulturális másságok kölcsönös megismerését elősegítő projektek kidolgozása,
- az interkulturális együttműködések alkalmainak szervezése,
- a nonprofit szervezeteket képző, oktató, segítő trénerképzése,
- a civil szférával kapcsolatba kerülő állami szervezetek ügyintézőinek, tisztségviselőinek, középvezetőinek képzése.

A célkitűzések megvalósulásában különösen fontos és nélkülözhetetlen a partnerség erősítése az országos szakmai intézményekkel, a civil és az érdekvédelmi szervezetekkel egyaránt. **Célcsoportok:** a civil szektor kulcsszereplői, a Magyarországon bejegyzett közművelődési feladatokat is ellátó alapítványok, egyesületek.

A támogatás formái: *normatív támogatás, pályázati lehetőségek, NKA és EU-források ebbe a szférába áramoltatása. (TÁMOP – „Építő Közösségek”, civil szférát fejlesztő egyéb beavatkozások)*

Eredmény: a társadalmi kohézió erősítése, identitástudat gazdagítása, az aktív állampolgári létezés szükséges kompetenciák elsajátítása, kreatív képességek fejlesztése, alkalmazkodás biztonsága, hozzáférés bővítése, hátrányos helyzetű célcsoportok elérése, az esélyegyenlőség biztosítása, a helyi társadalom kohéziós biztonsága.

A beavatkozás folyamatát nyomon követő indikátorok: civil közösségek száma, résztvevők száma, kifejlesztett és megvalósított programok száma.

V.3. Az élethosszig tartó tanulás (LLL) szakterületei

A közművelődés kulcsszerepet játszik az egész életen át tartó tanulás, a „Life-long-learning, (LLL)” területén. A felnőttképzés közművelődési intézményekben szervezett formális, nonformális és informális alkalmi az Európai Unió által is kiemelten támogatott közművelődési tevékenységek, melyek intézményi háttérrel alapvetően adott Magyarországon kistélepléseim, hátrányos helyzetű térségeiben egyaránt. Az itt megszerezhető munkaerő-piaci rehabilitációhoz és a sikeres alkalmazkodáshoz szükséges kompetenciák rövid-, közép- és hosszútávon egyaránt, hozzájárulnak a gazdasági versenyképesség javításához, a kulturális autizmus (kulturális szegénység) fokozatos felszámolásához.

(2., 3., 4., 5. prioritás)

► **Beavatkozási területek: 1–2.**

3.1. ESÉLYT A MUNKÁRA beavatkozás a munkaerő-piaci orientációjú felnőttképzések szakterületén.

A beavatkozás célja, hogy a közművelődési intézmények és feladatellátók képessé és alkalmassá váljanak a munkaerő-piaci irányultságú, általános célú, nyelvi és szakmai kísérleti felnőttképzést segítő szolgáltatások kínálatára, képzések szervezésére, a képzéseket követően a résztvevők munkaerő-piaci és egyéb kompetencia-változásának vizsgálatára.

Feladat, hogy az intézmények minőségileg is bővítsék a munkaerő-piaci irányultságú, általános célú, nyelvi és szakmai kísérleti felnőttképzést segítő szolgáltatások kínálatát, elősegítve a célcsoportok közvetlen elérését, a formális, non-formális és informális felnőttképzés eszközeivel a kompetenciák fejlesztését, alkalmazkodási képességük fejlesztését, így a munkaerő piacra történő belépést és visszatérést.

Ennek érdekében támogatni szükséges a felnőttképzési konzultációs helyek kialakítását, az e-learninget támogató munkatársak ki- és továbbképzését, a tanulási szükségletek felmérését, képzettségi és munkaerő-piaci helyzetértékelés elkészítését, a közművelődési intézmények munkatársainak ki- és továbbképzését, a módszer- és helyi képzési program-fejlesztést, a létező tananyag sajátos helyi igényekhez való adaptálását és munkaerő-piaci irányultságú általános célú és/vagy nyelvi és/vagy szakmai kísérleti képzés tervezését, beindítását.

A célkitűzések megvalósulásában különösen fontos és nélkülözhetetlen a partnerség erősítése a felnőttképzés országos szakmai intézményeivel, a civil és az érdekvédelmi szervezetekkel, a Magyar Népfőiskolai Társasággal egyaránt.

Célcsoportok: közvetlen célcsoport a művelődési intézményekben foglalkoztatott szakemberek köre, a „képzők képzése”. Közvetett: felnőtt korcsoport, kiemelten a speciális, hátrányos helyzetű emberek köre.

Eredmény: a hozzáférés bővítése, a hátrányos helyzetű célcsoportok elérése, az esélyegyenlőség biztosítása, a hátrányos helyzetűek felzárkóztatása, a felkészült szakemberek körének bővülése, a felnőttképzési kapacitás bővülése, tartalom és módszertan kifejlesztése, adaptálható képzési tematikák kidolgozása, versenyképesség fokozása, humánerőforrás-fejlesztés.

A beavatkozás folyamatát nyomon követő indikátorok: a képzésben résztvevők száma (közvetlen és közvetett célcsoport), kifejlesztett programok száma, munkaerőpiacra belépők/visszatérők száma, felkészült intézmények száma.

3.2 „INNOVATÍV SZAKSZERŰSÉG” beavatkozás a közművelődésben dolgozók általános képzésének és szervezett továbbképzésének területein.

Cél, hogy a közművelődés szakemberei folyamatosan korszerű és adaptálható ismeretekhez jussanak továbbképzéseiken és megfelelő kínálati piac hatá-

rozza meg a keresletet. A közművelődésben dolgozó szakemberek idegen nyelvi - kommunikációs és digitális kompetenciáinak erősítése a teljes képzési vertikumban.

Feladat: Megfelelő koordinációval garanciákat kell beépíteni a felsőoktatás rendszerébe a kultúraközvetítő szakma értelmiségi utánpótlása, tudományos kutatása és fejlesztése érdekében. Továbbképzési programok akkreditálása a stratégia pilléreinek valamennyi részterületéről, a kulturális menedzserképzés tematikájának megújítása, a projektgeneráló és -tervező szakismeret tartalmaival. A normatív támogatás fokozatos növelése, a legjobb szakemberek bevonása a képzésekbe.

Célcsoport: valamennyi közművelődési szakember
Eredmény: A közművelődés innovatív és folyamatos megújulása szakterületenként, a munkaerő-piaci megfeleléshez szükséges kompetenciák megszerzésének garantálása, a továbbképzések iránti igény megnövekedése, az értelmiségi utánpótlás kiegyensúlyozott biztosítása.

V.4. A kreativitás és önkifejezés (amatőr tevékenységek, népművészeti hagyomány) közösségei, alkotói

Az öntevékeny alkotók és közösségek működésének, társadalmi elfogadásának segítése, a kultúra iránti fogékonyság érdekében a kreativitás önmegvalósítást és életértelmezést biztosító képességének kibontakoztatása, a helyi társadalomra és a munkaerőpiacra gyakorolt kedvező hatásainak bemutatása. (4-5. prioritás)

➤ Beavatkozási területek: 1–2.

4.1. MŰLT – JELEN – JÖVŐ beavatkozás a hagyományápolás és népművészet fejlesztésére.

A beavatkozás célja: a népművészet és hagyomány legyen meghatározó a helyi közösségi élet, a hiteles identitás alakításában, a település megtartó képességének erősítésében, valamint az értékteremtésben, az átörökítésben. E kreatív tevékenységek során nőjön a népi iparművészet munkahelyteremtő, gazdaságélénkítő hatása és térnyerése a kreatív iparban.

Adottságok: a népművészetnek sajátos helye van a helyi társadalom azonosságtudatának formálásában, az amatőr művészetek sorában. A népművészet, benne valamennyi ágazata – népköltészet, népzene, néptánc, kézművesség, népviselet – olyan közös elnevezés, amely alatt a történelem folyamán kialakult és állandóan változó társadalmi, gazdasági, táji, etnikai meghatározottságú alkotások összességét kell érteni. A hagyomány tükrözi egy közösség ízlését, mesterségbeli tudását, gondolkodását és életmódját.

Ezek a hatások érzékeltehetőek a társadalommal, a nagyközönséggel országos, tájegységi és helyi szintű kiállításokkal, népi kézműves bemutatókkal, táncházakkal, a gyermekek körében népi játszóházakkal.

Adottságok: a táncokkal is átszőtt szokások és rítusok dramatikus megjelenítésével kívánják tovább éltetni és átörökíteni a családi, a vallási, vagy naptári

ünnepek hagyományait. A mozgalom értéke, hogy korosztályi határok, műveltségi korlátok nélküli közösségi hagyományörzés folyik ezekben a csoportokban. A tájegységi szokások, táncok, dalok bemutatására hagyományörző együttesek szerveződnek, melyek a szabadidejüket áldozzák az értékeket bemutató hagyományörző közösségi alkalmakra. Országos szakmai ernyőszervezetük a *Muharay Elemér Népművészeti Szövetség*, valamint a *Vass Lajos Népzenei Szövetség*.

A kitűnő technikai felkészültséget tanúsító együttesek táncosai – még napjainkban is – nem mindig kapnak megfelelő háttérképzést, hiányzik a történeti, néprajzi, földrajzi, hagyományismereti tudás, ami nélkül a néptánc csupán fizikai - technikai teljesítmény marad. Ezt figyelembe véve azért, a rendszerváltozást követően a néptáncmozgalom mind színvonalában, mind létszámában megerősödött. Kialakultak helyi, regionális országos szervezetei, amelyek feladata a mozgalom szakmai színvonalának emelése, illetve érdekképviselete. *Táncház Egyesület*, *Martin György Néptáncszövetség*, „Örökség” *Gyermek Népművészeti Egyesület*. A mozgalom pénzügyi ellátottsága a közművelődési és a művészeti területen betöltött szerepét illetően azonban még nagyon hiányos.

A szakmai tapasztalatok bizonyítják, hogy milyen nagy az érdeklődés és az igény a táncházakra. Óvodáktól művelődési intézményeken keresztül, iskolákon át a felsőoktatási intézményekig, a kis falutól a nagy településig, a nagyvárosokig nap mint nap tartanak, tartanak táncházakat a legkülönbözőbb rendezvényeken, fesztiválokon, falunapokon, helybeli jeles eseményeken.

A helyi közösségek aktivitásának fokozására kitűnő lehetőségeket kínál a népi kézművesség különböző szakágainak felelevenítése, különösen amikor helyi hagyományok is fellelhetők, és a XXI. század mindennapi életében is funkcionális szerepet kaphatnak. Fazekasműhelyek, fafaragó közösségek, hímzőkörök, kosárfonó csoportok, bőrművesek, szíjgyártók, nyergesek, gyapjú- és vászonszövő csoportok és egyéni alkotók készítenek mives, funkcionális termékeket. Országos szakmai bázisuk a Népművészeti Egyesületek Szövetsége.

Kitűnő közösségi munka végzéséhez biztosítanak helyszínt az 1970-80-as években megalapozott, és ha lassan is, de számban gyarapodó népművészeti alkotóházak, egyéb közösségi terekben működő alkotó műhelyek. Ezek száma 35–40 közötti. Működésük változatos képet mutat. A Vas megyei Velemben 30 éve létesítettek először alkotóházat. Folyamatos támogatásuk, fejlesztésük nélkülözhetetlen a kreatív képességek kibontakoztatásához. Nagy reményekkel kezdték meg szakmai munkájukat a kézműves iskolák, amelyeknek fennmaradására, további működtetésére, bővítésére *kiemelt figyelmet kell fordítani*.

További megalapozás végezhető nyári vagy évszakhoz kapcsolódó táborok, nyílt kézműves be-

mutatók, szakmai elméleti és gyakorlati konzultációk szervezésével. Ebbe a tevékenységbe jól belcillik a helyi értékek felkutatásában és megismertetésében oroszlánrészt vállaló helytörténészeknek, honismereti munkát folytatóknak a jelentős száma. Országos szakmai szervezeteik a Honismereti Szövetség.

Támogatandó tevékenységek

- A kézművesség mint gazdasági tevékenység, mint kulturális tevékenység, mint közösségformáló, egészségterápiában, rehabilitációban alkalmazható módszer és lehetőség, mint személyiségformáló, identitáslakító erő.
- A népművészet, a kézművesség mint idegenforgalmi bázisérték. A tájegységi értékek bemutatására – népi kézművesség, népi építészet, népi gasztronómia, gazdálkodás és népművészet, termékfeldolgozás, tartósítás vagy tematikus vagy átfogó hagyományörző utak meghirdetése és megszervezése, illetve egyéni igény alapján is bejárható hagyományörző utak közzététele.
- A kézművesség mint művészetterápia, egészségügyi gyógyító lehetőség, a speciális helyzetben lévő gyermekek és felnőttek számára olyan műhelyek és rövidebb-hosszabb alkalmak megteremtése, ahol ők is kipróbálhatják „tehetségüket” egészségügyi korlátaik figyelembe vételével.
- A népművészet, a kézművesség mint kulturális diplomácia kezelhető a nemzetközi fesztiválokon, kiállításokon, bemutatókon, találkozókön Magyarországot képviselő népművészeti közösségek által. Néptáncfesztiválok, népművészeti kiállítások, népművészeti divatbemutatók, kézműves vásárok, nemzetközi népdalos találkozók, helytörténeti gyűjtések, a Honismeret napjának megünneplése.

A támogatás formái: normatív támogatás, pályázati lehetőségek, NKA- és OP-források ebbe a szférába áramoltatása. (TÁMOP – „Építő Közösségek”, TIOP – AGORA, UMVP)

Célcsoportok: közvetlen célcsoport a művelődési intézményekben, civil szervezetekben foglalkoztatott szakemberek köre „a képzők képzése”.

Közvetett: felnőtt korcsoport, alkotók, gyűjtők, előadók, népművészek, csoportok (kiemelten a speciális, hátrányos helyzetű emberek és térségek).

Eredmények: az identitástudat erősítése, kreatív képességek fejlesztése, gazdagítása, az alkalmazkodás biztonsága, hozzáférés bővítése, hátrányos helyzetű célcsoportok elérése, az esélyegyenlőség biztosítása, a helyi társadalom kohéziós biztonsága, felkészült szakemberek körének bővülése, népművészeti bemutatók alkalmainak stabilizálása, tartalom és módszertan kifejlesztése, *ennek publikálása, népszerűsítése*, adaptálható képzési tematikák kidolgozása, *publikálása*, iskolai és iskolarendszeren kívüli képzések működtetése.

Indikátorok: csoportok, résztvevők száma, kifejlesztett programok száma, kreatív iparban való megjelenés mutatói, felkészült intézmények száma, képzéseken részt vett /vizsgát tett / hallgatók száma.

4.2. ALKOTÓ EMBEREK A KÖZÖSSÉGÉRT

A beavatkozás célja: az öntevékeny alkotók és közösségek működésének, társadalmi elfogadásának segítése, a kultúra iránti fogékonyság érdekében a kreativitás önmegvalósítást és életértelmezést biztosító képességének kibontakoztatása, a helyi társadalomra és a munkaerőpiacra gyakorolt kedvező hatásainak bemutatása.

Az amatőr művészetek kulturális örökségünk igazi hungarikaival. Kulturális sokszínűségünk hordozói hagyományaink ápolása, hiteles önazonosságunk, nemzet tudatunk elmélyülése és új értékek teremtése révén.

A szakterület adottságait átfogóan tartalmazza *Az amatőr művészetek a magyar kultúrában* című összefoglaló anyag. 2005-ben az alkotó művelődési közösségek száma 9 842 volt, a résztvevőké 194 193. A szakterület meghatározó műfajai – a népi hagyományban gyökerezők, a képző-, ipar- és fotóművészet, a tánc, a versmondás, a színjátás és nem utolsósorban a zene – produkciói, rendezvényei, kiállításai, alkotásai révén markánsan jelen vannak a helyi, az országos és nemzetközi kulturális programkínálatban.

Az elmúlt évtizedek során megalakultak az országos civil szakmai szervezetek, pl.: KÓTA, MAKOFESZ. Több csoport alakult ált. egyesületté, választott működéséhez társasági formát. Egyre biztosabban élnek a művészeti tevékenységet folytatók a pályázati lehetőségekkel is, bővítve önfenn tartásuk, továbbélésük forrásait.

Bemutatói lehetőségek: a legnagyobb credmények közé sorolhatók a bemutató-sorozatok és nagyrendezvények továbbéltetése, új fesztiválok és találkozók kialakulása, a – közkedvelt és igényelt – felmenő rendszerű versenyek, a minősítések újbóli elindulása. Ezek jelentik azokat a fontos találkozási pontokat, amelyek erőt adnak az alkotók többségének a folyamatos munkához, az állandó fejlődéshez, valamint kinyitják a világot a résztvevők előtt. A fesztiválok és találkozók elszaporodása ugyanakkor sokszor eredményez felhígulást, amely óhatatlanul az üzleti szemléletű rendezvényszervezést segítheti. A pályázati célok megvalósítását a támogatók, sajnos, nem mindig ellenőrzik. Miközben a pályázati lehetőségek ösztönzőleg hatnak a rendezvények létrejöttére, nem vagy csak kevés lehetőséget adnak a műhelymunkára, a gondos alkotói folyamatok megvalósulására.

Egyértelműen gondot okoz az oktatás kérdése. A művészeti ágak mindegyikében szükséges volna a résztvevő alkotók, csoportvezetők képzése. Ugyanakkor a tevékenység elismert szakmai képzései, jogosítványai, amelyeket a Magyar Művelődési Intézet gondozott, 1994-ben megszűntek. Azóta is égető

hiánya a művészeti „jogosítvány”, amely nem szakma (vagyis nem OKJ-s képzés), de használható, folytonosan frissíthető tudást biztosít. Ezért több területen szükség lenne speciális működési engedélyekre, amelyek kifejezetten a művészeti csoportvezetőket juttatnák képzéshez.

Szükség van alkotótáborok, tehetséggondozó táborok, továbbképzések szervezésére. Ennek egy részét a megerősödött civil szervezetek már működtetik, a hiányokat a MMKL és a megyei intézményhálózat egy része igyekszik pótolni.

Sokkal több kiadványra van szükség, noha ezek egy részét a megfelelő háttérrel rendelkező civil szervezetek már előállítják (Folk Magazin, Zeneszó, Mesterség és Művészet, Versmondó, stb.). Sok a fehér folt, és még mindig kevés hozzáférhető módszertani anyag létezik, ezen az internetes megjelenés próbál segíteni. Ennek lehetőségeit kihasználva jobban kell dokumentálni az öntevékeny alkotótevékenységek megnyilvánulásait, segíteni kell a csoportok, a tevékenységek piacképességét kapcsolattépítések, bemutatások, virtuális galériák stb. megvalósításával.

A beavatkozás során támogatandó tevékenységek:

A nem hivatásos művészet elmélyült megértése az alapja a kulturális kifejezés iránti tiszteletnek és nyitott hozzáállásnak. A pozitív attitűd lefedi továbbá a kreativitást és az arra való készséget, hogy a művészi önkifejezés és a kulturális életben való részvétel révén finomítsuk esztétikai befogadóképességünket.

Ezért támogatandó:

- a legjobb, nemhivatásos egyéni alkotóknak, alkotó közösségeknek és szakembereknek a legrangosabb külföldi rendezvényeken (fesztiválok, magyar napokon, konferenciákon stb.) való méltó megjelenése,
- változatos eszközökkel, célzott kommunikációval az alkotó tevékenységek pozitív tartalmának felismerése, az ezzel kapcsolatos innovatív értékek megbecsülése,
- az amatőr művészeti tevékenység résztvevői bázisának szélesítése, ezáltal a művészet közeli alkotó és befogadó közösségek fejlesztése (különös tekintettel a gyermek, ifjúsági és székorsós korcsoportokra),
- a terület társadalmi kapcsolatainak erősítése (ajánlások, módszerek kidolgozásával, helyük és szerepük tudatosításával a lokális társadalomban; a tevékenység társadalmi elismertségének emelésével, európai és tengerentúli példák, módszerek megismertetésével, alkalmazásával),
- a működési feltételek színvonalának emelése, a civil szervezetek erőteljes bevonása,
- művésztelepek, alkotóházak, táborok létrehozása, ahol professzionális körülmények között tudnak alkotni a hagyományos és kísérleti műfajok művelői is,
- feladat regionális illetve országos szinten a képzések rendszerének kidolgozása, rövidebb

tréningek, szakmai alapokat adó képzések, a műfajok igénye szerint szakképzések, valamint továbbképzések megszervezése, együttműködésekre építve (művelődési intézmények, szakmai civil szervezetek),

- a minősítések országos megjelenítése, a fehér foltok lefedése, a fesztiválrendszerek egymáshoz való viszonyítása, a képzések rendszeréhez hasonlóan.

A támogatás formái: normatív támogatás, pályázati lehetőségek, NKA- és EU-források ebbe a szférába áramoltatása (TÁMOP – „Építő Közösségek”, TIOP – AGORA).

Célcsoport: Közvetlen célcsoport a művelődési intézményekben, civil szervezetekben foglalkoztatott szakemberek köre, „a képzők képzése”. Közvetett: felnőtt korcsoport, alkotók, gyűjtők, előadók, népművészek, csoportok (kiemelten a speciális, hátrányos helyzetű emberek és térségek).

Előnyök: identitástudat gazdagítása, kreatív képességek fejlesztése, alkalmazkodás biztonsága, hozzáférés bővítése, hátrányos helyzetű célcsoportok elérése, az esélyegyenlőség biztosítása, a helyi társadalom kohéziós biztonsága.

Indikátorok: csoportok, résztvevők száma (közvetlen és közvetett célcsoport), kifejlesztett programok száma, kreatív iparban való megjelenés mutatói, felkészült intézmények száma.

V.5. Az info-kommunikációs technológia szakmai megjelenésének formái

a) A települések info-kommunikációs szolgáltatásainak egységes rendszerbe történő integrálása (Koordinációs célok)

b) Települési kulturális - közművelődési info-kommunikációs szolgáltatás biztosítása (Fejlesztési célok)

b.a) Egységes közművelődési, kulturális portál működtetése kistérségi és regionális szinten (Fejlesztési, koordinációs célok)

b.b) Egységes közművelődési, kulturális portál működtetése országos szinten (fejlesztési célok)

(1-2. prioritás)

► Beavatkozási terület

5.1. „MŰVELT-NET” – beavatkozás az info-kommunikációs technológiák és közösségi tartalmak elterjesztésére a közművelődési intézményrendszer keretein belül.

A beavatkozás célja, hogy a közművelődési intézmények és azok látogatói számára korszerű info-kommunikációs technikák álljanak rendelkezésre, javuljon az információkhoz való szabad és széles körű hozzáférést biztosító technikai és tartalmi háttér.

A szakterület adottságait átfogóan tartalmazza A Közkincs program informatikai stratégiája címmel készült összefoglaló anyag.

A helyzet feltérképezéséhez az MMIKL 2001–2002-es ICT felmérését és a tárca kulturális statisztikáját (mú-

zeum, könyvtár, közművelődés), az e-Magyarország pontok összesítését, teleházak 2004-es számadatait és a közművelődési szakfelügyeleti jelentéseket vehetjük alapul. A 2001-2003. időszakot nézve a pályázati lehetőségek, eszközbeszerzési támogatások hatása a közművelődés területén számszerűen kimutatható. 2001-ben a közművelődési szervezetek 74%-nak nincs internetkapcsolata, 2003-ra ez a szám 22%-kal csökken. A kapcsolódás módozatát nézve a szélessávú csatlakozás nem terjed rohamosan, két év alatt csak 7%-ot nő. 2004-ben sok kistérségi központot bekötöttek a KÖZHÁLÓBA.

Az elmúlt időszakban lelassult az otthoni számítógép terjedésének növekedési üteme. Ugyanez elmondható általában az IKT-hozzáférés és -használat összesített mutatóiról. Továbbra is jelentősek az életkori, iskolázottsági és települési egyenlőtlenségek.

Az internethasználat funkciói szerinti válfajokban elkülöníthető a „tudás”, az „élmény”, az „interakció-közügy” és a „tranzakciós” felhasználási mód. Az internethasználók pozitív attitűddel viselkednek az internettel és a digitális technológiákkal szemben. A nem-használók attitűdjét alapvetően az érdektelenség határozza meg. Céltartóbb – a lemaradó csoportokra fókuszáló – kampányokra van szükség, a „tudás” és az „élmény” faktorok mellett, az interakciós és tranzakciós felhasználási lehetőségek kiemelésére, illetve a felhasználási módok elterjesztésére. A közsférában az ellátottság emelkedést mutat. A közsférán belül a kulturális intézmények ellátottsága a középső-felső harmadba tehető.

Az info-kommunikációs technológiák fejlődése és terjedése újjászervezi a meglévő társadalmi kapcsolatok hálózatát, megváltoztatja a kulturális beágyazódást, új kommunikációs sémákat alakítva ki az egymással való kapcsolattartásban, új lehetőségeket biztosít a tanulásban és a munkavégzésben egyaránt.

Támogatandó tevékenységek

A beavatkozáshoz kapcsolódó általános info-kommunikációs célok az ágazati és a nemzeti informatikai stratégiához kapcsolódnak, több ponton összeesengenek a Közkincs programban megfogalmazott IKT-stratégia irányjaival:

- a digitális megosztottság csökkentése (ágazati, intézményi és felhasználói szinten),
- kulturális javak megőrzése, a digitalizálási folyamat meggyorsítása,
- az adatok és információk szabad áramlása és hozzáférhetővé tétele,
- szakmai szemléletváltás (technopesszimisták bevonása)
- a kulturális intézmények infrastruktúrájának fejlesztése, működési feltételeinek javítása,
- új, minőségi kulturális tartalmak internetes megjelenítése, a meglévők fejlesztése
- kreativitás és innováció ösztönzése
- kulturális adatgondozói hálózat kiépítése

Támogatás formái

Normatív támogatás, pályázati források, TIOP, TÁMOP (egységes szolgáltató felületen való részvétel)

KÖZMŰVELŐDÉSI STRATÉGIA

Célcsoport: Elsődleges célcsoport a *kultúra-közvetítő*, a kultúrával napi munkakapcsolatban álló szakember (művelődésszervező, népművelő, közösségfejlesztő, közművelődési referens, könyvtáros, pedagógus).

Másodlagos célcsoport: az eredményeket hasznosító felhasználó, a közművelődési intézmények aktív és potenciális közönsége.

Indikátorok: Az elmúlt években az ágazat info-kommunikációs versenyképességét a telematikai pályázata, a kulturális tárca érdekeltség-növelő és revitalizációs pályázata, az NKA eszközfejlesztési pályázata, továbbá az IHM eszköz- és tartalomfejlesztési pályázata növelték. A közösségi internetezésre nagy hatást gyakorol a KÖZHÁLÓ, SULNET program és az e-Magyarország pontok terjedése.

A beavatkozás várt eredményei:

- javul a közművelődési intézményhálózat informatikai, info-kommunikációs infrastruktúrája (illetve az intézményt nem működtető települések közművelődési feladatát ellátó civil szervezeteinek info-kommunikációs infrastruktúrája)

- kialakul a települések info-kommunikációs szolgáltatásainak kínálata (tartalom, közösségi hozzáférés, képzés, információs szolgáltatás, adatgyűjtés)
- megszerveződik az Egységes Regionális Információs Közművelődési Adatbázis (ERIKANET.hu) közművelődési, kulturális portál kistérségi és regionális adatgondozói hálózata
- megvalósul az Egységes Regionális Információs Közművelődési Adatbázis (ERIKANET) stabil és folyamatos működtetése.

Célja, hogy egységes felület alá rendezve, regionális, megyei és kistérségi bontásban bemutassa és kereshetővé tegye az ország közkultúráját, helyet és lehetőséget adva ezáltal a helyi kulturális hagyományoknak, a lokális értékek bemutatásának, továbbá a kulturális turizmus erősödésének. A rendszer hozzájárul a helyi nyilvánosság megteremtéséhez, így az adatgyűjtési munka a legkésebb településre is kiterjed.

VI. MELLÉKLETEK

A Közművelődési Főosztályon készített és készített elemzések, koncepciók

1. Az OKM Közművelődési Főosztályának jogszabályokból közvetlenül és közvetetten eredő feladatai

2. Informatikai stratégia

Az info-kommunikációs technológiák (IKT) használatának és fejlesztésének kiemelt szerep jut a Közkincs programban. Hozzájárul a program kommunikációjához, meghatározza a helyi, a kistérségi és regionális informatikai infrastrukturális minimumot, tartalomgondozó felületeket működtet. Egységes rendszerbe foglalja a Közkincs program info-kommunikációs hátterének emberi, technikai és tartalmi feltételeit, elhelyezi a fejlesztéseket a *kulturális vidékfejlesztés* és a *területfejlesztés* nagy rendszereiben.

3. Amatőr művészetek a magyar kultúrában

(Az amatőr/nem hivatásos művészeti tevékenység fejlesztésének stratégiai kérdései)

4. Népművészet és hagyományörzés (konceptió)

5. A határon túli magyarok közművelődési támogatása (konceptió)

6. A kulturális turizmus stratégiája (munkanyag)

7. Közművelődési alaptevékenységek (szolgáltatások) rendszere – javasolt indikátorok

8. ALKOTÓ EMBEREK

Az amatőr művészetek az ezredfordulón alcímmel a Közművelődési Főosztály kiadásában megjelentett kötet, a témában jártas legjobb szakemberek tanulmányain keresztül áttekintést ad

az a m a t ő r - és népművészeti tevékenységrendszer teljes vertikumáról és fejlesztésének irányairól, lehetőségeiről.

A KÖZMŰVELŐDÉS ORSZÁGOS SZAKFELÜGYELETE ÁLTAL KÉSZÍTETT ÖSSZEFOGLALÓ ANYAGOK:

1. *A megyei közművelődési feladatellátás tapasztalatairól* (elemzés a megyei közművelődési feladatellátás jegyzőkönyvei alapján)

2. *Jelentés az általános művelődési központokról* (elemzés 71 ÁMK-s jegyzőkönyv alapján)

3. *Összefoglaló a kistérségi közművelődési feladatellátás tapasztalatairól*

Fogalmak, rövidítések feloldása

Jelen glosszárium nem veszi sorra a különböző fogalmak hazai és külföldi szakirodalomban, illetve szakmai diskurzusokban fellelhető értelmezéseit, esetlegesen eltérő definícióit. Mindezek előtt a Közművelődési Főosztály Stratégiájának szövegéhez próbál útmutatással szolgálni a létrehozók által használt értelmezések bemutatásával.

I. A közművelődési tevékenységekkel és alapszolgáltatásokkal kapcsolatos fogalmak

Közművelődés, közművelődési tevékenységek (community culture, community cultural activities)

A közművelődés a polgárok iskolán kívüli, öntevékeny, önművelő, megismerő, kultúra-elsajátító, művelődő és alkotó célú cselekvése, amely jellemzően együttműködésben, közösségekben valósul meg.

Közművelődési intézmények, közösségi szintér (institutions of community culture, community centre)

Közművelődési intézmény a lakosság közösségi közművelődési tevékenységéhez erra a célra alapított, fenntartott, működtetett, megfelelő szakmai, személyi, infrastrukturális feltételekkel és alapító okirattal rendelkező költségvetési szerv vagy egyéb fenntartású intézmény. Közösségi szintér adott helyen rendszeresen működő intézményrész vagy egyéb jogállású létesítmény (helyiség-együttes, épület), mely a helyi lakosság rendszeres vagy alkalmi közművelődési tevékenységének, a lakosság önszerveződő közösségeinek támogatása érdekében önkormányzati fenntartásban, önkormányzatok társulásában vagy közművelődési megállapodás alapján, erre a célra alkalmassá tett és működtetett.

Kultúraterületek (I-VII.) (parts of culture)

A *kultúraterület* a közművelődési tevékenységek és szolgáltatások során elsajátítható speciális ismeretek, készségek, hozzáállások, viszonyok, kompetenciák összessége. A *kultúraterületek* a stratégiában konvertereként is működnék, amennyiben lehetőséget biztosítanak a közművelődés sokféleségének szintetizálására.

A *kultúraterületek* a szakfelügyeleti munkában az értékelés alapját képezik: 1. a helyi kultúra (kulturális örökség), 2. a helyi társadalom kultúrája, 3. a lélekultúra, 4. az önkifejezés és kreativitás kultúrája, 5. az ünnepi és elit kultúra, 6. az együtt élő másságok kultúrája, 7. a közhasznú szolgáltatások kultúrája területein.

Információs tevékenység (inquiry activity)

Információs tevékenységnek nevezzük a közönség, a látogatók, az érdeklődők tematikusan szerveződő, több csatormán történő tájékoztatását, illetve a közönségtől érkező visszajelzések fogadására irányuló tevékenységet.

Ismeretterjesztés (dissemination of knowledge)

A társadalom- és természettudományok, a technika elért eredményeit, a művészet értékeit a közönség számára közérthetően, érdekesen, érdeklődést felkeltően teszi hozzáférhetővé. A felnőttek tanulásában, művelődésében nagy jelentősége van. Célja a tudományok népszerűsítése, a tudományosan megalapozott ismeretek terjesztése, az általános műveltségi színvonal emelése, a szakmai ismeretek bővítése, állampolgári ismeretek nyújtása és a művészi befogadás folyamatának segítése. Kiterjed a gyermekek, az ifjak iskolán kívüli és a felnőttek iskolán túli művelődésére.

Képzés (training)

Képzésnek nevezzük azt a tevékenységet, melynek célja, hogy a tanuló új ismereteket, készségeket, kompetenciákat sajátítson el, meglévő tudását bővítse, illetve meghatározott képzettséget szerezzen. Felnőttképzésnek nevezzük az iskolarendszeren kívüli képzést, melynek résztvevői a tankötelezettségüket teljesítették.

Nem-formális tanulás (extra-curricular activity, non-formal training)

Tervszerű, de nem kifejezetten tanulási célzatú, mégis jelentős tanulási elemet tartalmazó tevékenység keretében végzett tanulás. A nem-formális tanulás az alapoktatási és képzési feladatokat ellátó rendszerek mellett zajlik, és általában nem zárul hivatalos bizonyítvánnyal. A nem-formális tanulás lehetséges színterei: munkahely, civil és társadalmi szervezetek vagy a formális oktatási rendszerekben folyó tanulás kiegészítése céljából létrehozott képzőintézmények. A 2001. évi CI sz. Felnőttképzési Törvény értelmében (29. § 14. pont) „nem-formális tanulásnak minősül a munkahely, a társadalmi és egyéb szervezetek által szervezett olyan rendszerezett oktatás - tanulás, amely oktatási, képzési intézményeken kívül az egyén igényei és kezdeményezése alapján valósul meg, és amely közvetlenül nem kapcsolódik képesítés megszerzését tanúsító okirat megszerzéséhez”.

Kiállítás rendezése (exhibition organisation)

A kiállítás élőlények, természeti kincsek, tárgyak, áruk vonatkozó információkkal ellátott, meghatározott tematika szerinti bemutatása, közszemlére tétele.

Művelődő közösségek tevékenysége (non-formal (extramanual) education and cultural group/s)

A művelődő közösség érdeklődési kör és az önképző, társas tevékenység szerint elkülönülő – jogi személyiség nélküli – lakossági csoport, mely legalább 3 fős tagsággal rendelkezik, és rendszeresen, állandó helyen működik. Az azonos vagy hasonló érdeklődésen alapuló tevékenységben a tagok önkéntes alapon vesznek részt.

A közművelődési szervezet infrastruktúrájának rendelkezésre bocsátásával segíti a művelődő közösségek létrejöttét, működését, a művészeti csoportok munkája eredményének közönség előtti bemutatását.

A művelődő közösségek tevékenysége képzési tevékenységként is értelmezhető. Művelődő közösségek tevékenységéről beszélünk, amennyiben a tevékenység elsődleges célja a társas együttlét, a közösségi élet, a szórakozás.

Népművészet (folk art)

A népművészet – fogalmában benne van valamilyeni ágazata: népköltészet, népzene, néptánc, kézművesség, népviselet – olyan közös elnevezés, amely alatt a történelem folyamán kialakult és állandóan változó társadalmi, gazdasági, táji, etnikai meghatározottságú alkotások összességét kell érteni. A hagyomány tükrözi egy közösség ízlését, mesterségbeli tudását, gondolkodását és életmódját.

Kreatív ipar, kreatív osztály (creative industry, creative class)

A kreatív iparágak azon tevékenységek, amelyek gyökere az egyéni kreativitásban, képzettségben és képességekben rejlik, és amelyek képesek a szellemi

KÖZMŰVELŐDÉSI STRATÉGIA

tulajdon létrehozásán és felhasználásán keresztül jólétet és munkahelyeket teremteni. A kreatív ipart 12 szektor alapján határoztuk meg, ezek a következők: elektronikus és nyomtatott sajtó, reklám- és hirdetési ipar, film és videó, szoftverkészítés és digitális játékkezlesztés, építészet, könyvkiadás, zene, előadóművészet, képzőművészet, iparművészet, formatervezés és divattervezés, művészeti és antik piac, valamint a kézművesség. Eredetileg itt négy eszköz: a *copyright*, a *kereskedelmi védjegy*, a *szabadalom* és a *design* által érintett területéről volt szó. E négy „termékvonal” előállításához jól leírható szervezeti és intézményi kultúrák rendelkeznek, s azok együtt fogják át ezen „iparokat”, vagy ahogy ezeket itt értelmezzük: az „információs, kulturális miliőket”. A kreatív ipar sikerének 3T-je a *Technológia*, a *Tehetség* és a *Tolerancia*.

Rendezvények szervezése (organization)

A kultúra értékeit bemutató, azok megismertetését célzó, vagy szórakoztató jellegű, szervezett közösség, közönség részvételével rendezett összejövetelek megvalósítása. A közművelődési alapszolgáltatások körében a rendezvények szervezése kiterjed az egyetemes, a nemzeti és a nemzetiségi, kisebbségi kultúra értékeinek megismertetésére, az ünnepek kultúrájának gondozására, a hagyományápolást, valamint az egyéni vagy csoportos szabadidőtöltést szolgáló, művelődési célú és szórakoztató tevékenységekre.

Közművelődési szakmai tanácsadás és szolgáltatás (professional guidance, facilities)

A közművelődési szakmai tanácsadás és szolgáltatás szakmai munkát segítő tevékenység, melyet alapfeladatként országos szinten a Magyar Művelődési Intézet végez. Megyei (fővárosi) szinten a megyei/fővárosi önkormányzatok kötelezettsége közművelődési szakmai tanácsadásról és szolgáltatásról gondoskodni. A feladat ellátására megyei művelődési központot (közművelődési intézetet, irodát) működtethet. Közművelődési szakmai tanácsadást és szolgáltatást végezhet más közművelődési szervezet is önként vállalt feladatként vagy megbízás alapján, amennyiben dolgozói szakmailag felkészültek, és a környezetük települési önkormányzatai, intézményei, civil szervezetei, művelődési közösségei igénylik ezt a tevékenységet.

A közművelődési szakmai tanácsadás és szolgáltatás főbb elemei: közművelődési tanácsadás, szakmai elemzés, fejlesztés, térségi, regionális közművelődési rendezvények, szakmai kapcsolatok gondozása/ápolása, szakmai szervezetekkel együttműködés, szakmai műhelyek tevékenysége, közművelődési információs szolgáltatás, kulturális értékek bemutatása, szakmai képzés, továbbképzés, technikai szolgáltatások.

Nem programszerűen szervezett tevékenységek (public activity)

Nem programszerűen szervezett, az intézmény valamennyi látogatója által nyitvatartási időben, az erre a célra kijelölt terekben (jellemzően aulában, folyosón),

belépőjegy-vásárlás, illetve részvételi díj befizetési kötelezettsége nélkül igénybe vehető szolgáltatások.

Tábor (camp)

A tábor több napos, összefüggő, azonos résztvevői körrel zajló, képzéssel összekötött vagy anélkül szervezett szabadidős rendezvénysorozat.

Nemzetközi együttműködés: (international co-operation)

Különböző országokban működő szervezetek részvételével megvalósuló tevékenység, melynek sajátossága az interkulturális tanulás. Ez a tevékenység lehet projekt jellegű, mely keretén belül előre tervezett tevékenységekhez rendelnek emberi és pénzügyi erőforrásokat. A közművelődésben gyakori a testvérvárosi kapcsolatokra épülő nemzetközi együttműködés is. A hosszú távú kétoldali együttműködésen belül különböző témájú projektek valósíthatók meg (pl.: művészeti csoportok fellépése, időszaki kiállítások szervezése).

A nemzetközi munka horizontálisan átfogja a közművelődési tevékenységeket; egy rendezvény, képzés vagy tábor is megvalósulhat projektként nemzetközi partnerek részvételével.

Kiegészítő jellegű szolgáltatások (extended services)

Kisebbséges, a közművelődési programhoz (alapszolgáltatáshoz) kapcsolódó szolgáltatáselemek, melyek a szolgáltatást/tevékenységet gazdagítják (pl.: gyermekfelügyelet).

A nyitott formákon belül nyújtott szolgáltatások és a kiegészítő szolgáltatások nehezen választhatóak szét, ez nem is mindig lehetséges. A különbség az lehet, hogy míg a nyitott formákon belül rendelkezésre álló szolgáltatások bárki számára hozzáférhetőek, addig a kiegészítő szolgáltatások kimondottan egy-egy rendezvényhez kapcsolódnak, jellemzően a jelenlevők veszik/vehetik igénybe.

Területfejlesztés

A területfejlesztés olyan kormányzati beavatkozás-sorozat, mely a *regionális fejlődés spontán folyamatait korrigálja*. A korrekció célját a területfejlesztési politika határozza meg, s a beavatkozás általában a területi - társadalmi egyenlőtlenségeket kívánja mérsékelni.

Vidékfejlesztés

A vidékfejlesztés célja a vidéken élő népesség helyben tartása, számára vonzó élettér és munkakörülmények létrehozása a helyi erőforrások átgondolt, integrált és fenntartható hasznosításával. A gazdasági potenciál mellett a vidékfejlesztés legfontosabb erőforrása az egészséges, önszerveződő helyi közösség. A vidéken még mindig domináns *ágargazdaság jövedelmezőségének javítása* mellett feladat a lakosságnak alternatív és/vagy kiegészítő jövedelmet, megélhetési és foglalkoztatási lehetőséget nyújtó *gazdasági diverzifikáció* és az ehhez kapcsolódó *vállalkozásfejlesztés*. Az egészséges vidéki környezet és *táj fenntartása*, a vidéki térségek épített, kul-

turális és természeti értékeinek megőrzése és megújítása révén a *vidéki környezet vonzóbbá tétele* nemcsak a helyben élők számára vonzó életér kialakítását alapozza meg, de a vidékre irányuló turizmus és a kereskedelmi szolgáltatások fejlődéséhez is jelentősen hozzájárul. A vidékfejlesztés célja és egyben eszköze is az ágazatok közötti *integráció*, a térségben megvalósítandó fejlesztések egymásra épülése, a helyi vállalkozói, civil és önkormányzati szektor *együttműködése* és a jövőjüket formálni képes aktív vidéki társadalom kialakulása.

II. Az egész életen át tartó tanulóval kapcsolatos (LLL Stratégia) fogalmak

Tanulás

A tanulás egy olyan kumulatív folyamat, amelynek során az egyén lépésről lépésre egyre bonyolultabb és elvontabb ismeretekre tesz szert, és ezeket az ismereteket ténylegesen elsajátítja.

Tudás

A dolgokról, jelenségekről, természetről és társadalomról való vélekedés. A tudás birtokában a dolgokról, jelenségekről, megnyilvánulásokról megállapíthatjuk, hogy melyek igazak, illetve hamisak, mi az, ami helyes, illetve helytelen, mi az, ami valós illetve valótlan. A társadalmi kontextusba helyezett tudás szorosan kapcsolódik a kompetencia, a jártasság, a képzettség kategóriáihoz. Jellemzően fogva a tudás lehet elméleti vagy gyakorlati. A tudás formája változik aszerint is, hogy minek a megismerésére irányul (objektív tudás, szubjektív tudás, morális tudás, vallási tudás). A tudásnak lehet explicit és implicit formája.

Formális tanulás

Szervezett és strukturált közegben (pl. oktatási, képzési rendszer, vállalati képzés keretei között) történő tanulás. A formális tanulás rendszerint a tudás megszerzését igazoló hivatalos elismeréssel (diploma, bizonyítvány) zárul.

Informális tanulás

A napi élettevékenység (családban, munkahelyen, szabadidős tevékenység során stb.) keretében történő, nem feltétlenül tudatos tanulási tevékenység.

Készség

Meghatározott feladat, munka ellátásához elengedhetetlen tudás, gyakorlat, amelyre az egyén tanulás, képzés vagy gyakorlati tapasztalatok útján tesz szert. *Alapkészségek*: A modern társadalom viszonyai között történő tevékenységhez szükséges készségek összessége, úgymint írás, olvasás, számolás, kommunikáció (IKT-készségek, idegennyelv-tudás), döntésképeség, munkaszervezetben való részvétel képessége, önálló tanulási képesség stb.

Kompetencia, jártasság, kulcskompetenciák

A kompetenciákat itt az adott helyzetben megfelelő tudás, készségek és attitűdök ötvözeteként határoz-

zuk meg. A kulcskompetenciák azok a kompetenciák, amelyekre minden egyénnek szüksége van a személyes önmegvalósításhoz és fejlődéshez, az aktív állampolgári léthez, a társadalmi beilleszkedéshez és munkavégzéshez. Az Európai Parlament és a Tanács ajánlása szerint 8 kulcskompetenciát definiált: 1. az anyanyelven folytatott kommunikáció; 2. az idegen nyelveken folytatott kommunikáció; 3. matematikai kompetencia és alapvető kompetenciák a természet- és műszaki tudományok terén; 4. digitális kompetencia; 5. a tanulás megtanulása; 6. szociális és állampolgári kompetenciák; 7. kezdeményező- és vállalkozókészség; 8. kulturális tudatosság és kifejezőkészség.

Kompetenciák elismerése

A megszerzett kompetenciák elismerésének két alapvető formája van: formális elismerés a megszerzett kompetenciák nyilvános azonosítása, értékelése és akkreditációja hivatalos/formális (oklevél, bizonyítvány), valamint intézményes formában; társadalmi/szakmai elismerés a megszerzett kompetenciák *de facto* elismerése, pl. a munkacélon, a vállalati szervezetben. *Nem-formális kompetenciák elfogadása*: Annak elfogadása, hogy az egyén rendelkezik egy meghatározott foglalkozás gyakorlásához szükséges kompetenciákkal, noha erről nincs formális elismerés birtokában.

Alkalmazkodóképesség

Az egyén mobilitási képessége arra, hogy megszerezzen, megtartsa egy munkahelyet, illetve hogy továbbfejlessze, megújítsa szakmai kompetenciáit a változó igényekhez, körülményekhez igazodva. *Felnőttképzés*: A 2001. évi CI sz. törvény értelmében az a felnőtt vesz részt „felnőttképzésben, aki külön törvényben meghatározottak szerint tankötelezettségét teljesítette”. *Generációk közötti tanulás* Az a tanulási forma, amely általában lehetővé teszi tapasztalatok, ismeretek, jártasságok generációk közötti cseréjét (nemcsak az idősebb generáció tapasztalatainak továbbadását).

III. A stratégia felépítésével kapcsolatos fogalmak

Célrendszer

A stratégia különböző szintjein megfogalmazott célok rendszere, melyek koherenciája és egymásra épülése biztosítja a beavatkozások gyakorlata és a jövőképekben megfogalmazott célállapot közötti kapcsolatot, a stratégia eredményességét.

Szakpolitika

A szakpolitika az adott ágazatra vonatkozó elvek, értékek, ágazati trendek, és az ezek alapján kialakított átfogó célok, alkalmazható és alkalmazandó eszközök, valamint az ágazati intézményrendszer összessége.

Szakstratégia

A szakstratégia a releváns szakpolitikai célállapot elérésének átfogó terve. A szakstratégia vonatkozhat egy ágazatra, alágazatra, vagy ágazatokon átívelő témára is.

KÖZMŰVELŐDÉSI STRATÉGIA

Mozaikszavak	Az Operatív Programok, más intézmények szervezetek	Internetes megjelenés
ÁROP	Államreform OP	www.nfu.hu
DAOP	Dél-alföldi OP	www.nfu.hu
DDOP	Dél-dunántúli OP	www.nfu.hu
EAOP	Észak-alföldi OP	www.nfu.hu
EKOP	Elektronikus közigazgatás OP	www.nfu.hu
EMOP	Észak-magyarországi OP	www.nfu.hu
EMVA	Európai Mezőgazdasági és vidékfejlesztési Alap	www.emva.hu
ERFA	Európai Regionális Fejlesztési Alap	www.nfu.hu
ESZA	Európai Szociális Alap	www.nfu.hu
GOP	Gazdaságfejlesztés OP	www.nfu.hu
HH	Hagyományok Háza	www.hagyományokhaza.hu
KDOP	Közép-dunántúli OP	www.nfu.hu

KEOP	Környezet és energia OP	www.nfu.hu
KMOP	Közép-magyarországi OP	www.nfu.hu
KÖZOP	Közlekedés OP	www.nfu.hu
MMIKL	Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus	www.mmikl.hu
NFÜ	Nemzeti Fejlesztési Ügynökség	www.nfu.hu
NKA	Nemzeti Kulturális Alap	www.nka.hu
NYDOP	Nyugat-dunántúli OP	www.nfu.hu
SA	Strukturális Alapok	www.nfu.hu
TAMOP	Társadalmi megújulás OP	www.nfu.hu
TIOP	Társadalmi infrastruktúra OP	www.nfu.hu
ÚMVP	Új Magyarország Vidékfejlesztési Program	www.fvm.hu
VOP	Végrehajtás OP	www.nfu.hu

Felhasznált irodalom

1. Módszertani útmutató a kormányzati stratégiai tervezéséhez Miniszterelnöki Hivatal 2004.
2. A Kulturális Modernizáció Irányai OKM 2006.
3. A Magyar Köztársaság Kormányának Stratégiája az egész életen át tartó tanulásról (LLL) 2005.
4. A Nemzeti Stratégiai Kutatási Program kötetei, különösen Vitanyi Iván: A magyar kultúra esélyei (MTA TK, Bp. 2007.)

4. A Nemzeti Stratégiai Kutatási Program kötetei, különösen Vitanyi Iván: A magyar kultúra esélyei (MTA TK, Bp. 2007.)
5. Találkozások a kultúrával 1 – 6. (A sorozat alapját a 2003-ban megkezdett "Magyarország kulturális állapota az EU csatlakozás küszöbén" MTA Szociológiai Kutatóintézet kutatása adja.)
6. Kistérségi tervezési módszertan (BM – IDEA 2006.)
7. Dr. B. Gelencsér Katalin: A közművelődés helyi funkciói és feladatai. In: Közművelődési tanulmányok 1996.

